

Opinnäytetyö (AMK)

Journalismi

Diakin viestinnän koulutusohjelma

Journalismi

2013

Klaudia Käkelä

”IHANKU OLISIN KÄYNYT VIERAISSA!”

– Parasosiaalinen suhde radion kuuntelijan
näkökulmasta

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Klaudia Käkelä

IHANKU OLISIN KÄYNY VIERAISSA! – PARASOSIAALINEN SUHDE RADION KUUNTELIJAN NÄKÖKULMASTA

Opinnäytetyössä pyritään selvittämään sitä, mistä parasosiaalisessa suhteessa on kysymys ja mitä tapahtuu, kun kuuntelija muodostaa parasosiaalisen suhteen radion juontajaan. Opinnäytetyö vastaa haastattelumateriaalin pohjalta kysymykseen, millaisena radion kuuntelija näkee parasosiaalisen suhteen. Tavoitteena oli myös selvittää vastaus siihen, millaisten vaiheiden kautta syntyy tilanne, jossa kuuntelija kokee olevansa kiintynyt juontajaan. Tavoite oli siis koota yhteen tiettyjä kuuntelun vaiheita tai ominaisuuksia, joista voitaisiin päätellä, miten parasosiaalinen suhde kehittyy.

Opinnäytetyön aineisto kerättiin kahdelta kuuntelijaryhmältä kesäkuussa 2013 ja syksyllä 2013. Ryhmien tehtävä oli kuunnella radiota ja raportoida juontajan aikaansaamista reaktioista. Tutkielman kohderyhmäksi valittiin 15–25-vuotiaat, jotta tutkielman aineistoa saatiin rajattua selkeämmäksi. Lisäksi tutkija on itse saman ikäinen, joten haastateltavien näkemysten ja elämäntilanteiden ymmärtäminen on helpompaa kuin vaikkapa keski-ikäisten. Haastateltaville lähetettiin ensin ensitietolomake aikaisemman kuunteluhistorian kartoittamiseksi. Sitten haastateltavat aloittivat kolmen viikon kuuntelujakson. Suunnilleen kuuntelun puolivälissä haastateltavat raportoivat siihenastisia ajatuksiaan vastaamalla heille annettuihin kuuntelua ohjaaviin kysymyksiin. Kuuntelun loputtua haastateltaville esitettiin kysymyksiä, joiden avulla he tekivät yhteenvedon kuuntelun herättämistä ajatuksista. Opinnäytetyön vaatima kuuntelujakso ja raportointi osoittautuivat monille haastateltaville liian aikaavieväksi, jolloin he päättivät jättää kuuntelujakson kesken. Tämä asetti selkeän haasteen tutkielman toteuttamiselle.

Aineiston tuloksia peilataan parasosiaalista suhdetta ja radioalaa käsittelevään kirjallisuuteen. Tärkein aineistosta saatu tulos on se, että radion kuuntelijat ovat hyvin uskollisia tutulle juontajalle, eikä heidän ole helppo alkaa kuunnella toista juontajaa.

ASIASANAT:

angsti, kuunteleminen, kuuntelija, kuuntelijasuhde, kuuntelutottumukset, käyttötutkimus, mediapsykologia, mediasuhde, parasosiaalinen, samaistuminen, suhde, radio, kaupallinen radio

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Communications | Journalism

2013 | 46

Samuel Raunio

Klaudia Käkälä

PARASOCIAL RELATIONSHIP IN RADIO FROM THE POINT OF VIEW OF THE LISTENER

The present bachelor's thesis focuses on studying parasocial interaction (PSI) and what happens when a listener forms a parasocial relationship to a radio personality. The thesis explores what a parasocial relationship look like from the listener's point of view and how the listener becomes attached to a radio personality. The objective was to analyse certain stages or characteristics of the listening experience and determine how a parasocial relationship develops.

The data for the thesis were collected from two groups of listeners during June 2013 and autumn 2013. The task for these groups was to listen to the radio and report on the reactions that the radio personality evoked in them. The focus group was limited to the 15-25-years-old to make the study more specific. The author of the study belongs in the same age group which made it easier for her to understand and relate to the subject's experiences. The interviewees first received a form collecting the basic information on the interviewees, such as their former radio listening habits. After that, the interviewees started a three-week listening period. In the middle of the period the interviewees reported their thoughts by answering a series of questions that had been given to them. The listening period and the reporting involved were too much work for some of the interviewees hence they decided to leave the study. This was a challenge from the point of view of the study and had a slightly detrimental effect on the results.

The results of this study are reflected against the literature about parasocial relationships and the radio industry. The most important result of this study is that radio listeners are very loyal to their favorite radio personalities and it is not at all easy for them to start to listen to someone else.

KEYWORDS:

angst, consumer study, radio, commercial radio, parasocial, identifying, interaction, listening, listener, listening habits, media, mediapsychology, radio, relationship, personality

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 PARASOSIAALISUUDEN TUTKIMUKSEN HISTORIAA	7
2.1 Suomalainen tutkimus on edelleen lapsenkengissä	7
2.2 Parasosiaalisen suhteen viisi vuosikymmentä	8
3 PARASOSIAALISEN SUHTEEN MÄÄRITTELYÄ	11
3.1 Parasosiaalisuus tekee juontajasta kaverin	12
3.2 Radio – suomalaisen salarakas	13
4 OPINNÄYTETYÖN HAASTATTELUJEN TOTEUTUS	17
4.1 Ensimmäinen kuuntelijaryhmä	19
4.2 Toinen kuuntelijaryhmä	23
5 HAASTATELTAVIEN KUUNTELUKOKEMUKSIA JA LAADULLISTA ANALYYSIA	27
5.1 Ennen kuuntelua	29
5.2 Puolivälin pohdintaa	31
5.3 Kuuntelun loppu	35
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	41
LÄHTEET	44

LIITTEET

- Liite 1. Ennakkokysymykset
- Liite 2. Ensimmäisen haastattelun kysymykset
- Liite 3. Kuuntelua ohjaavat kysymykset kuuntelun ensimmäiselle puoliskolle
- Liite 4. Loppuhaastattelun kysymykset
- Liite 5. Kirjallisuuskatsaus

1 JOHDANTO

Erään miljardeja ihmisiä koskettavan ihmissuhteen osapuolet eivät fyysisesti ole koskaan tavanneet toisiaan eikä toinen osapuoli itse asiassa tiedä edes, kuka suhteen toinen osapuoli on. Ei, tämä ei ole nettiromanssi tai kirjekaveruutta. Kyse on median kuluttajan ja esiintyjän välisestä suhteesta. Tämä parasosiaaliseksi suhteeksi kutsuttu side on intiimi, mutta toisaalta etäinen.

Tässä opinnäytetyössä selvitetään, mitä tapahtuu, kun kuuntelija asettuu ensimmäisen kerran radiovastaanottimen ääreen ja alkaa kuunnella ennestään tuntematonta juontajaa. Opinnäytetyö vastaa empiirisen haastattelumateriaalin pohjalta kysymykseen, millaisena radion kuuntelija näkee parasosiaalisen suhteen. Alkuperäisessä tutkimussuunnitelmassa tavoitteena oli myös selvittää, millaisten vaiheiden kautta syntyy tilanne, jossa kuuntelija kokee olevansa kiintynyt juontajaan. Tavoite oli siis koota yhteen tiettyjä kuuntelun vaiheita tai ominaisuuksia, joista voitaisiin päätellä miten parasosiaalinen suhde kehittyy. Koska opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää, miten haastateltu yleisö tulkitsee tiettyä mediaesitystä, voidaan puhua eräänlaisesta reseptio- eli vastaanottotutkimuksesta (Tiihonen 1995, 128).

Tutkielmaa varten haastateltiin yhdeksää 17–24-vuotiasta. Tutkielman kohderyhmäksi valittiin nuoret aikuiset, jotta tutkielman aineistoa saatiin rajattua selkeämmäksi. Lisäksi tutkija on itse saman ikäinen, joten haastateltavien näkemysten ja elämäntilanteiden ymmärtäminen on helpompaa kuin vaikkapa keski-ikäisten. Haastateltavat kuuntelivat heille ennen tuntematonta radiojuontajaa 2–3 viikkoa ja raportoivat tuntemuksiaan ennen kuuntelua, sen puolivälissä ja kuuntelun jälkeen. Ensimmäisen ryhmän kuuntelujakso toteutettiin kesäkuussa 2013 ja toisen ryhmän syksyllä 2013. Tästä materiaalista kyettiin tekemään päätelmiä radion juontajan ja kuuntelijan välisestä suhteesta. Haastattelujen lisäksi opinnäytetyön aihetta on tarkasteltu lähdekirjallisuuden avulla.

Tutkielman aiheeksi valikoitui parasosiaalinen suhde siksi, ettei aihetta ole juurikaan tutkittu Suomessa, vaikka se on opinnäytetyön tekijän mielestä hyvin kiinnostava ilmiö. Tutkielma syntyi siis henkilökohtaisen tiedonjanon seurauksena: tekijä halusi selvittää, mistä tässä erikoisessa ihmissuhteessa on kyse ja miten se vaikuttaa ihmisiin. Koska aihe on jäänyt vähäiselle huomiolle Suomessa, tämänkaltaiselle työlle on tarvetta. Tekijän tavoitteena on myös vetää huomiota aiheeseen, jotta paremmilla resursseilla varustetut tutkijat tarttuisivat siihen hanakammin. Toistaiseksi vain kourallinen tutkijoita, kuten mediapsykologian saralla toimiva Anu Mustonen sekä viestinnän tutkijat Pekka Isotalus ja Maarit Valo on käsitellyt parasosiaalista suhdetta.

Parasosiaalista suhdetta on vaikeaa – lähes mahdotonta – määritellä, aivan kuten kasvokkain tapahtuvia kanssakäymisiä. Toiselle läheiseltä ja elintärkeältä tuntuva parasosiaalinen suhde näyttäytyy toiselle outona riippuvuutena mediatuotteesta. Parasosiaalisesta suhteesta voidaan kuitenkin varmasti puhua silloin, kun esiintyjästä pitäminen saa suhteelle ominaisia piirteitä (Isotalus & Valo 1995, 64). Suhde kasvaa ja syvenee ajan kuluessa. Radion juontajan ja kuuntelijan välinen suhde on hyvin yksinäinen, joskaan ei yksipuolinen suhde. Juontaja välittää kuuntelijoistaan aidosti, vaikka ei tunnekaan heitä kaikkia nimeltä ja tunnista kasvoja väkijoukossa. Juontaja hyödyntää kaiken ammatillisen osaamisensa, jotta kuuntelija viihtyisi ja palaisi uudelleen ohjelman pariin. Parasosiaalinen suhde on siis molemmille osapuolille palkitseva, vaikkakin eri tavoilla. (Isotalus & Valo 1995, 65.)

Parasosiaalisen suhteen psykologiaa voidaan tarkastella ja tutkia samalla tavalla kuin mitä tahansa ihmissuhdetta, sillä monilta osin se saa kuuntelijassa aikaan samankaltaisen reaktion kuin kasvokkain tapahtuva ihmissuhde. Tässä opinnäytetyössä ei kuitenkaan syvennytä kovin tarkasti suhteen psykologiseen puoleen, vaan pääpainona on radion kuuntelemisen herättämien tunteiden ja ajatusten yhteenveto sekä niistä vedettävät johtopäätökset. Psykologisen näkökulman syvällisyyttä rajoittaa erityisesti se, että kirjoittaja ei opiskele psykologiaa eikä hänellä siksi ole vaadittavia edellytyksiä syvälliseen psykologiseen analyysiin. Tästä huolimatta media-alan kirjallisuus on antanut

riittävät valmiudet, jotta tässä opinnäytetyössä voidaan pohdiskella erilaisten mediapsykologisten mallien sopivuutta haastateltavien antamiin vastauksiin.

2 PARASOSIAALISUUDEN TUTKIMUKSEN HISTORIAA

Parasosiaalista suhdetta on käsitelty suomalaisessa kirjallisuudessa hyvin vähän. Erityisesti 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa kirjoitettiin muutamia kirjoja ja artikkeleita, mutta viimeiseen kymmeneen vuoteen parasosiaalisuutta ei juurikaan ole käsitelty muualla kuin korkeakoulujen opinnäytetöissä (Isotalus & Valo 1995, Kujala, Lahti ja Tamminen 1998, Mustonen 2001, Palola 2012, Tonteri 2006, Karhu & Mäkilähde 2012). Aihetta on tutkittu lähinnä Yhdysvalloissa. Isotaluksen ja Valon mukaan media- ja puhekulttureissamme on kuitenkin selviä eroja, joten voidaan olettaa, että myös parasosiaalisen suhteen luonne on erilainen. (Isotalus & Valo 1995, 65.) Tämä asettaa opinnäytetyön tekijälle yhtä aikaa haasteita ja mahdollisuuksia. Ilman kattavaa suomalaista lähdekirjallisuutta on vaikeaa luoda perusteita tutkimukselle. Onnistuessaan työ voi kuitenkin olla jopa urauurtava ja kertoa jotain uutta suomalaisesta radion kuuntelijasta ja kenties lisätä kiinnostusta tutkia tätä kuuntelijasuhteen osa-aluetta.

2.1 Suomalainen tutkimus on edelleen lapsen kengissä

Suuri osa radiotyötä käsittelevistä suomenkielisistä teoksista on kirjoitettu vähintään kymmenen vuotta sitten, mikä tarjoaa tuoretta tutkimusta tekeville suuren haasteen (Karhu, Mäkilähde 2012, 19). On nykytutkijan fokus sitten juontajassa, musiikissa tai kuuntelijassa, ajankohtaista tietoa ja mediapsykologista näkökulmaa on vaikea löytää. Yksi tuoreimmista ja merkittävimmistä lähteistä löytyy puhtaasti mediapsykologian puolelta: Anu Mustosen vuonna 2001 kirjoittama Mediapsykologia-teos. Mediapsykologiassa tutkitaan ihmisten mediakäyttäytymistä sekä ihmisen ja median välistä suhdetta (Mustonen 2001, 9). Silti edes Mustonen ei käsittele parasosiaalisuutta kovin

laajasti. Vanhemmissakin teoksissa parasosiaalinen suhde jää lähes auttamatta yhden luvun mittaiseksi sivumaininnaksi eikä siihen syvennytä sen laajemmin. Vain yksi julkaisu, Tiedotustutkimuksessa vuonna 1995 julkaistu artikkeli Televisioystävyyttä ja radorakkautta - Parasosiaalinen suhde suomalaisittain, on alusta loppuun kiinnostunut vain tästä median ja sen kuluttajan välisestä intiimistä ystävyyden kaltaisesta suhteesta.

Televisioystävyyttä ja radorakkautta -teoksen tekijät toteavat artikkelissaan, ettei Suomessa ole juurikaan tutkittu parasosiaalista suhdetta, vaan tutkimusta ovat tehneet lähes yksinomaan amerikkalaiset. Valtaosa tutkimuksista Suomessa ja maailmalla on lisäksi suuntautunut lähinnä television katsojiin, ei niinkään radion kuuntelijoihin (Isotalus & Valo 1995, 65). Tilanne ei ole vajaassa kahdessakymmenessä vuodessa muuttunut juurikaan. Se, miksi parasosiaalista suhdetta ei Suomessa ole tämän enempää tutkittu, on mysteeri. Voisi lulla, että niin kaupallisten radioiden kuin Yleisradionkin tulisi olla loputtoman kiinnostunut siitä, miten tällainen suhde luodaan, miten sitä ylläpidetään ja miten se vaikuttaa kuuntelijaan. Parasosiaalinen suhde nimittäin lisää ohjelman seuraamista ja seuraamisen intensiteettiä (Kujala, Lahti & Tamminen 1998, 84). Juontajien tehtävä ja yksi työssä onnistumisen mittapuu on se, miten usein he saavat samat kuuntelijat palaamaan kanavalle ja uusia kiinnostumaan ohjelmastaan. Kuuntelija on juontajalle tärkein ihminen, jota ilman suurikin juontajalahjakkuus jää huomaamatta (Tonteri 2006, 42). Vanhemmat opinnäytetyöt ovat merkittävässä osassa tämän tutkielman lähteinä. Tonterin opinnäytetyö on yksi harvoista parasosiaalisuutta sivuavista kirjoituksista viimeisen kymmenen vuoden sisällä ja puolustaa paikkaansa alan tieteellisessä keskustelussa.

2.2 Parasosiaalisen suhteen viisi vuosikymmentä

Yhdysvalloissa tieteellinen keskustelu parasosiaalisesta suhteesta alkoi jo yli puoli vuosisataa sitten vuonna 1956 Donald Hortonin ja Richard Wohlin

artikkelista *Mass Communication and Para-Social Interaction - Observations on Intimacy at a Distance*. ”Intimacy at a Distance” eli vapaasti suomennettuna ”läheisyyttä matkan päästä” tiivistää tänäkin päivänä parasosiaalisen suhteen ytimen. Tutkijat esittelivät uuden ajatuksen siitä, että massamedian käyttäjien ja mediassa esiintyvien henkilöiden välille voi syntyä parasosiaalinen suhde, joka muistuttaa tavallista sosiaalista ihmissuhdetta. Horton ja Wohl totesivat artikkelinsa lopuksi, että heidän mielestään psykologian tulisi tutkia kyseistä aihetta yksityiskohtaisesti ja selvittää, miten parasosiaalinen suhde asettuu perinteisen ihmissuhteen diskurssiin. Vaikka aiheen voisi olettaa kiinnostavan psykologian tutkijoita, ei parasosiaalista suhdetta tutkittu psykologian alalla juuri lainkaan. (Horton & Wohl 1956.)

1970-luvulla Isossa-Britanniassa Denis McQuail löysi monia Hortonin ja Wohlin esittämiä piirteitä television saippuaoopperoiden katsojia tutkiessaan. McQuail kumppaneineen tutki *Coronation Street* -televisiosarjan katsojien reaktioita ohjelmassa tapahtuneeseen auto-onnettomuuteen. Eräs katsoja kertoi, että hänestä tuntui kuin hahmot olisivat olleet oikeassa kolarissa ja hän halusi auttaa heitä. Tutkijat löysivät katsojien käytöksessä selkeitä parasosiaalisen suhteen funktioita, kuten kumppanuuden tunteen esiintyjää kohtaa. (Giles 2002, 280.) Aivan kuten suomalaiset Isotalus ja Valo havaitsivat vuosikymmeniä myöhemmin tutkiessaan televisio- ja radioyleisöä (Isotalus & Valo 1995, 71).

McQuailin ohella myös Rosengren ja Windahl havaitsivat vuonna 1972, että televisio toimi katsojille eräänlaisena vaihtoehdoisena kumppanina ja yksinäisyyden torjijana. (Giles 2002, 280.) Suomessa parasosiaalisuuden mediapsykologiaa tutkinut Mustonen on sitä mieltä, että ”--- medialla on tärkeä kompensoiva rooli yksinäisyyden lieventäjänä ja sosiaalisten verkostojen täydentäjänä.” (Mustonen 2001, 78–79). Muut yhdysvaltalaiset viestintätieteiden tutkijat kiinnostuivat aiheesta 1980-luvulla. Tällöin yhdeksi aihepiirin tunnetuimmaksi tutkijaksi noussut Alan Rubin ja joukko muita tutkijoita alkoivat tarkastella parasosiaalisuuden käsitettä. (Giles 2002, 280.)

Valtaosassa amerikkalaistutkimuksista tutkimuksen kohteena on televisio, jonka yleisön parasosiaaliset suhteet poikkeavat joissakin määrin radion

kuuntelijoiden suhteista. Tämä johtuu muun muassa siitä, että radiossa erilaisten esiintyjien välillä ei ole yhtä selviä roolieroja kuin televisiossa ja lisäksi parasosiaalinen suhde syntyy helpommin televisio- kuin radioesiintyjään (Isotalus & Valo 1995, 70, 71).

Uusimmista amerikkalaistutkimuksista on hyvä nostaa esiin Paula Wooleyn ja Lauren Moviuksen kesällä 2012 tekemä lomaketutkimus, jossa tutkittiin yli 700 amerikkalaisen radionkuuntelukokemuksia ja heidän suhdettaan radiojuontajiin. Tutkimuksen tärkeimpiä johtopäätöksiä on muun muassa se, että kuuntelijoilla todellakin on vahvoja parasosiaalisia suhteita juontajiin ja 46,8 prosenttia kuuntelijoista kokee, että juontaja vaikuttaa jopa heidän ostokäyttäytymiseensä. (Woodley & Movius 2012, 3, 13.) Rubinin ja Persen artikkeli *Impact of motivation, attraction, and parasocial interaction on talk radio listening* on yksi Woodleyn ja Moviuksen tärkeimmistä lähteistä. Tämän tutkielman tekijä ei löytänyt sitä eikä muitakaan Rubinin ja Persen merkittäviä parasosiaalisuutta käsitteleviä artikkeleita ilmaiseksi verkosta. Radion ja television erojen, sekä Suomen ja Yhdysvaltojen kulttuuristen erojen, vuoksi amerikkalaistutkijoiden tutkimuksia hyödynnetään tässä opinnäytetyössä tarkan harkinnan mukaan. (Isotalus & Valo 1995, 71–72.)

3 PARASOSIAALISEN SUHTEEN MÄÄRITTELYÄ

Parasosiaalista suhdetta voidaan tarkastella ja tutkia samalla tavalla kuin mitä tahansa ihmissuhdetta, sillä monilta osin se saa kuuntelijassa aikaan samankaltaisen reaktion kuin kasvokkain tapahtuva ihmissuhde. Isotaluksen ja Valon mukaan parasosiaalisen suhteen tutkijat eivät ole löytäneet selkeitä tekijöitä, jotka selittäisivät parasosiaalisen suhteen syntyä. Mediaesiintyjään ystävystyminen on tavallista siinä missä muidenkin ihmissuhteiden luominen. (Isotalus & Valo 1995, 65.)

Parasosiaalisen suhteen ja perinteisen ihmissuhteen merkittävin ero on ehkä siinä, että perinteinen ihmissuhde syntyy tasa-arvoisen vuorovaikutuksen seurauksena. Vuonna 1956 Horton ja Wohl esittelivät mediatutkimukseen termin ”parasosiaalisuus” seuraavasti:

Yksi uuden median (televisio, radio ja elokuvat) merkittävimmistä ominaisuuksista on se, että se luo illuusion kasvokkain tapahtuvasta kanssakäymisestä esiintyjän kanssa. --- Aiomme kutsua tätä katsojan ja esiintyjän välillä näennäisesti kasvokkain tapahtuvaa ihmissuhdetta para-sosiaaliseksi suhteeksi. (Horton & Wohl 1956. Käännös: Klaudia Käkelä.)

Parasosiaalinen suhde ei ole tasa-arvoinen. Tasa-arvoisella tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että molemmilla osapuolilla on yhtäläinen mahdollisuus kertoa näkemyksiään, kokemuksiaan ja haaveitaan toiselle osapuolelle. Tasa-arvoa ei ole, sillä mediaesiintyjä ei kykene kommunikoimaan jatkuvasti kaikkien yleisön jäsenten kanssa henkilökohtaisella tasolla. Myöskään yleisö ei yleensä pysty ottamaan yhteyttä esiintyjään muuten kuin satunnaisten yleisöpalautteiden kautta. Poikkeuksena tästä ovat fanaattiset fanit, jotka ovat Suomessa suhteellisen harvinainen ilmiö. Tässäkään tapauksessa ei kuitenkaan ole kyse kovin terveestä tai tavallisesta ihmissuhteesta. Gilesin määritelmän mukaan ihmissuhteen tunnistaa siitä, että tulevat kanssakäymiset kahden osapuolen välillä eroavat toisilleen täysin vieraiden henkilöiden kanssakäymisestä (Giles 2002, 284–285). Tämä käsitys määrittelee ihmissuhteen sen kautta, miten se käyttäytyy verrattuna eräänlaiseen ihmissuhteen vastakohtaan: ventovieraiden

ihmisten kanssakäymiseen. Kun parasosiaalista suhdetta vertaa tähän ihmissuhteen määritelmään - tai oikeastaan sen vastakohtaksi asetettuun ventovierauden käsitteeseen - on selvää, että parasosiaalisuutta voidaan pitää ihmissuhteena. Kuten Kujalan, Lahden ja Tammisen (1998) näkemyksistä aiemmin pääteltiin, parasosiaalinen suhde perustuu vahvasti siihen, että kuuntelija seuraa juontajaa toistuvasti ja entistä intensiivisemmin (Emt. 1998, 84). Vieraaseen juontajaan ei siis kiinnitetä yhtä paljon huomiota.

3.1. Parasosiaalisuus tekee juontajasta kaverin

Parasosiaalisella suhteella tarkoitetaan radion kuuntelijan affektivista suhtautumista suosikkijuontajaan (Isotalus & Valo 1995, 64). Affekti tarkoittaa yleisemmin kiihtymystä tai mielenliikutusta (Nikunen 2005, 47). Intiimin ja kiihtymystä aiheuttavan suhteen tunnusmerkit täyttyvät parasosiaalisessa suhteessa usein vain kuuntelijan puolella vastaanotinta: kuuntelija tuntee esiintyjän käyttäytymispiirteitä, persoonallisuutta ja yksityiskohtia hänen elämästään (Isotalus & Valo 1995, 64). Kuuntelija myös kaipaa juontajaa ollessaan ”erossa” juontajasta ja hänen ohjelmastaan, kuten tämän opinnäytetyön tutkimusosan haastattelut osoittavat. Empatian ja samaistumisen tunteet ovat tärkeässä osassa parasosiaalisessa suhteessa. Empaattinen suhtautuminen johtaa usein myös fyysiseen reaktioon. Tämä reaktio voi olla esimerkiksi televisiota katsoessa tv-vastaanottimelle osoitettua puhetta tai mediaesiintyjän epäonnistumiseen samaistuminen ja siihen liittyvä häpeän tunne, eräänlainen myötähäpeä. (Giles 2002, 280.)

Parasosiaalisessa suhteessa vastaanottajasta tuntuu, että hän tuntee juontajan. Kuuntelija on juontojen kautta tutustunut juontajan käyttäytymispiirteisiin, persoonallisuuteen ja hänen elämänsä yksityiskohtiin. Juontaja voi olla kuuntelijalle täydellinen ystävä, sillä juontaja on miellyttävä, luotettava ja ennustettava. (Kujala, Lahti & Tamminen 1998, 84.) Parasosiaalinen suhde on monella tapaa hyvin samankaltainen kuin fyysisessä tilassa tapahtuva ihmissuhde. Itse asiassa Gilesin mukaan parasosiaalisen suhteen solminut

ihminen saattaa jopa käyttäytyä kuin mediaesiintyjä olisi samassa fyysisessä tilassa kuin hän itse. Näin kokemus siitä, että mediaesiintyjä on osa henkilön sosiaalista verkostoa, vahvistuu. (Giles 2002, 283–284.) Parasosiaalinen suhde, toisin kuin interpersonaalinen suhde, ei voi toimia ilman myönteistä tunnepitoista sidettä eli affektiivista suhdetta. Parasosiaalinen suhde on rakennettu tietoisesti esimerkiksi radiota seuraamalla, joten olisi paradoksaalista tavata ihminen, joka kerta toisensa jälkeen kuuntelee omasta halustaan juontajaa, jota vihaa. Tämä on kuin hakeutuisi yhä uudelleen ja uudelleen sellaisen henkilön seuraan, jota ei voi sietää. Kuuntelija on kiintynyt juontajaan ja tuntee siksi empatiaa esiintyjää kohtaan, pitää hänestä erityisen paljon tai on muuten sitoutunut esiintyjään tunnetasolla (Isotalus & Valo 1995, 65).

Parasosiaalisen suhteen ytimessä ovat mediaesiintyjä ja hänen yleisönsä. Kumpikaan ei tule toimeen ilman toista. Tässä opinnäytetyössä esiintyjä on juontaja ja tutkielmassa puhutaan yksinkertaisesti radiojuontajasta, mutta todellisuudessa viitataan tiettyyn juontajien ”lajiin”, varsinaiseen radiopersoonaan. Persoonallinen juontaja on jotain muuta, kuin pelkkä diskjockey tai anonyymikuuluttaja. Anonyymikuuluttajan oma persoonallisuus ei ole lähetyksessä oleellista, vaan hän toimii pelkästään lähetystä eteenpäin kuljettavana ”kuuluttajana”, joka kertoo joka kolmannen levyn jälkeen kanavan ja kappaleiden nimet. (Kujala, Lahti & Tamminen 1998, 91.) Persoonallinen juontaja puolestaan saa kuuntelijan jäämään kanavalle, vaikkei hän pitäisikään kanavan muista ominaisuuksista, kuten musiikista (Kujala, Lahti & Tamminen 1998, 88).

3.2 Radio – suomalaisten salarakas

Radio toimii taustamattona muille toimille ja sen vuoksi on helppo unohtaa kuuntelevansa radiota. Televisio puolestaan vaatii yleensä katsojansa kaiken huomion tai vähintään jatkuvaa vilkuilua vastaanottimen suuntaan. Suomalaiset eivät tunnu ymmärtävän sitä, kuinka paljon he todellisuudessa kuuntelevat radiota. He saattavat vähätellä radion äärellä kulunutta aikaa, mikä saattaa

osaltaan johtua juuri tästä ”toisella korvalla” kuuntelemisesta. (Alasuutari, 1993, 1-3.) Vastaavaa parasosiaalisen suhteen sivuuttamista on havaittu myös esimerkiksi Isossa Britanniassa prinsessa Dianan kuoleman yhteydessä. Tragedia hämmensi monia kansalaisia myös siksi, etteivät he olleet aiemmin ymmärtäneet, kuinka vahva heidän suhteensa Dianaan oli ollut. (Giles 2002, 286.)

Radiolle on annettu hyvin tärkeä tehtävä: olla juttukaverina, ystävän ja seuralaisen korvike. Ystävänä radio on kuitenkin hyvin neutraali, sillä toisin kuin televisio, radion kuuntelu ei ole juuri missään määrin moraalisesti ladattu puheenaihe. (Alasuutari, 1993, 6–7, 42.) Satunnaisen poikkeuksen tarjoavat ne tilanteet, joissa radion kuuntelu – tai sen puute – nousee keskustelun aiheeksi, kun jotakin kanavaa ollaan lakkauttamassa. Hyvänä tuoreena esimerkkinä Radio Helsingin lakkautuspäätös, joka on saanut useat media-alan ihmiset sekä musiikkialan vaikuttajat puolustamaan kyseistä kanavaa (Helsingin Sanomat 2013, Soundi, 2013).

Suomalaisten on helppo vähätellä radion kuunteluaan myös siksi, että sen kuuntelu on hyvin yksilöllistä ja yksityistä. Radio ei kokoa perheitä yhteen, eikä kanavan valitsija ole siksi tilivelvollinen muille siitä, miksi valitsi juuri kyseisen kanavan. (Alasuutari, 1993, 70.) Tämän vuoksi esimerkiksi tutkimushaastatteluja tehdessä on hyvin vaikea saada haastateltavia avautumaan heidän omista radiotottumuksistaan. Tässä opinnäytetyössä kävi selväksi, että haastateltavat eivät olleet ehkä koskaan kertoneet kenellekään, miksi pitävät juuri kyseisestä juontajasta tai kanavasta. Toisin kuin tv-ohjelmien kohdalla, jolloin on hyvin tavallista jakaa mielipiteitä sarjoista ja niiden juonenkäänteistä. Alasuutari esittää mahdollisen syyn radion huomaamattomuudelle: ” --- yksi syy radion ongelmattomuudelle voisi olla se, että radio on televisiota enemmän tiedonvälitystä palveleva media.” Toisaalta musiikkikappaleethan ovat kuin omia pieniä fiktiivisiä tarinoitaan. (Emt., 1993, 70.) Kappaleet ovat kuin kolmen minuutin saippuaopperoita.

Parasosiaalisen suhteen tarpeellisuudesta kuuntelijalle voidaan keskustella. Monet asiaan perehtyneet – myös tämän opinnäytetyön kirjoittaja – ovat

kuitenkin havainneet, että suhde on kaikella tapaa interpersoonallisen suhteen kaltainen ja yhtä lailla yksilön elämää koskettava. Gilesin mukaan median käyttäjät arvioivat mediapersoonia samoin kriteerein kuin kasvokkain tapaamiaan ihmisiä (Giles 2002, 282). Käyttötarkoitustutkimus on vuosikymmenten aikana osoittanut, että medialla on tärkeä rooli yksinäisyyden lieventäjänä ja sosiaalisten verkostojen täydentäjänä. Parasosiaaliset suhteet koetaan yhtä tärkeinä kuin kasvokkain kasvavat suhteet. Parasosiaalinen suhde voi siis antaa elämään sisältöä siinä missä lihaa ja verta olevat ystävätkin. (Mustonen 2001, 78–79.) Tässä opinnäytetyössä ei syvennytä kovin tarkasti suhteen psykologiseen puoleen, vaan pääpainona on radion kuuntelemisen herättämien tunteiden ja ajatusten yhteenveto sekä niistä vedettävät johtopäätökset. (Liite 5)

4 OPINNÄYTETYÖN HAASTATTELujen TOTEUTUS

Opinnäytetyön haastattelujen alussa tavoitteena oli saada aikaan simuloitu versio yleensä luonnostaan ja ilman ulkopuolisia tarkkailijoita syntyvästä suhteesta. Tehtävää voidaan verrata siihen, että laitettaisiin kaksi ennestään tuntematonta ihmistä viettämään aikaa yhdessä ja toivottaisiin, että lopputulos olisi nupullaan oleva ystävyys ja ”tykästyminen”. Tavoitteena oli saada jonkinlaista tietoa siitä, missä vaiheessa tuntemattomasta juontajasta tulee miellyttävä ja samaistuttava. Koska tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, miten haastateltu yleisö tulkitsee tiettyä mediaesitystä, voidaan puhua eräänlaisesta reseptio- eli vastaanottotutkimuksesta (Tiihonen 1995, 128). Uusi vastaanottotutkimus kehittyi 1980-luvulla, jolloin tutkimus alkoi keskittyä muun muassa vastaanottajien tapaan merkityksellistää mediatekstejä. Vastaanottotutkimus ei näe yleisöä massana, vaan korostaa yleisöjen aktiivista roolia merkityksen tuottamisessa huomioiden samalla myös yleisöjen moninaisuuden ja fragmentoituneisuuden. (Nieminen & Pantti 2009, 158–159.) Isotalus ja Valo ajattelevat, että parasosiaalisen suhteen tutkiminen on käyttötarkoitustutkimusta, sillä aiemmissa tutkimuksissa parasosiaalinen suhde on havaittu yhdeksi keskeiseksi median käytön syyksi (Emt. 1995, 72).

Tutkielman suunnitteluvaiheessa haastattelut todettiin parhaaksi tutkimusmenetelmäksi parasosiaalista suhdetta tutkivaan opinnäytetyöhön. Tavoite oli saada kvalitatiivista tietoa ihmisten ajatusprosesseista suurten tilastotietomäärien sijaan. Hirsjärven ja Hurmeen (2009, 35) mukaan haastattelun hyviin puoliin kuuluu se, että ihmiselle annetaan siinä mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Haastateltavasta tulee siis myös aktiivinen ja merkityksiä luova tutkimuksen osapuoli. Haastatteluun päädyttiin myös siksi, että tutkittava aihe on vähän kartoitettu ja hyvin subjektiivinen. Jokainen ihminen kokee sen omalla, monitahoisella tavallaan ja vastaukset ovat sen mukaisia. (emt.) Olisi ollut lähes mahdotonta luoda lomaketta, jonka avulla olisi saatu riittävä käsitys haastateltavien mielenliikkeistä. Tutkielman lopputuloksen kannalta edullisinta oli myös se, että

haastatteluja toteutetaan useammassa osassa, sillä tarkoitus oli kartoittaa mahdollista muutosta suhteen laadussa, joka luonnollisesti edellyttää seuranta eli useampaa yhteydenottokertaa. Hirsjärven ja Hurmeen merkittävin kritiikki haastattelua kohtaan kohdistuu sen sisältämiin virhelähteisiin, kuten esimerkiksi siihen, että haastateltava haluaisi antaa tutkijalle vain sosiaalisesti suotavia vastauksia (Hirsjärvi ja Hurme 2009, 35). Tässä opinnäytetyössä haastateltavien uskottavuuteen perehdytään enemmän luvussa viisi.

Kun haastateltaville esitettäviä kysymyksiä alettiin laatia ja tekijä suunnitteli haastattelutilannetta, alkoi haastattelutilanteen muoto muistuttaa selkeästi kahta Hirsjärven ja Hurmeen kuvailemia haastattelutyyppejä: strukturoimatonta ja puolistrukturoitua haastattelua. Strukturoimaton haastattelu eli syvähaastattelu perustuu avoimiin kysymyksiin ja haastateltavien vastauksista riippuu, mihin suuntaan haastattelu etenee. Haastattelutilanne muistuttaa siis tavallista keskustelua. (Hirsjärvi ja Hurme 2009, 45.) Puolistrukturoidussa haastattelussa puolestaan kysymysrunko on aina sama, mutta kysymysten järjestystä voidaan muuttaa ja haastateltavat vastaavat omin sanoin (emt., 47). Tämänkaltainen mahdollisimman vapaa, mutta kuitenkin ohjattu keskustelu, sopi tekijän mielestä haastattelutilanteeseen siksi, että opinnäytetyöhön haluttiin kerätä kuuntelijoiden kokemuksia ja ajatuksia. Ei siis olisi ollut järkevää tehdä tiukoissa raameissa pysyvää teemahaastattelua, jossa aiheesta eksyminen koettaisiin tarpeettomana. Hirsjärven ja Hurmeen näkemys ryhmähaastattelusta vastaa hyvin sitä, millaiseksi opinnäytetyön haastattelut muotoutuivat. Ryhmähaastattelut olivat keskusteluja, joissa haastateltavat kommentoivat asioita vapaasti tehden huomioita omien kokemustensa perusteella (emt., 61). Haastattelija huomasi myös, että vapaa haastattelumalli antoi haastateltaville vapauksia kertoa asioita, jotka eivät suoraan liittyneet käsiteltävään aiheeseen mutta jotka kertoivat paljon haastateltavan persoonasta ja näin antoivat haastattelijalle paremman perspektiivin haastateltavan kertomille asioille. Kuten Tiihonenkin toteaa, vastaanottotutkimus painottuu ihmisen koko elämäntavan tutkimuksen suuntaan (Tiihonen 1995,129). Haastattelija pyrki ottamaan kaikki ryhmän jäsenet huomioon, myös ne, jotka olivat luonnostaan ujompia. Juuri

kysymyksestä ja aiheesta toiseen luonnollisesti etenevä keskustelu toi esiin kiinnostavia näkemyksiä ja haastateltavien henkilökohtaisia kokemuksia.

4.1 Ensimmäinen kuuntelijaryhmä

Ensimmäiseen kuunteluryhmään etsittiin haastateltavia ottamalla yhteyttä erilaisiin yhdistyksiin ja viimeisenä vaihtoehtona myös Turun ammattikorkeakoulun sähköpostilistoja hyödynnettiin. Alasuutarin mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimusyksiköiden suuri määrä ja tilastollinen argumentaatiotapa eivät ole tarpeen (Alasuutari 2011, 39). Lopulta haastateltaviksi suostui yhteensä kuusi 17–24-vuotiasta Turussa tai sen lähialueilla asuvaa henkilöä. Haastateltavat tulivat mukaan tutkimukseen siten, että tutkielman tekijä lähetti sähköpostitse kutsun tutkimukseen erilaisten järjestöjen (kuten partion) kautta. Lisäksi kutsu lähetettiin muutamalle sadalle Turun ammattikorkeakoulun opiskelijalle. Kyseessä on siis harkinnanvarainen näyte Turun alueella asuvista nuorista aikuisista. Hirsjärven ja Hurmeen mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään otoksen sijaan termiä harkinnanvarainen näyte, sillä haastatteluissa pyritään ymmärtämään ilmiötä syvemmin eikä pelkästään tekemään tilastollisia yleistyksiä (Hirsjärvi ja Hurme 2009, 58–59). Haastateltavat tulisi valita tarkkaan harkiten, jolloin he ovat kyseiseen aiheeseen erikoistuneita henkilöitä eli informantteja (Emt., 46). Luonnollisesti tässä tapauksessa jokainen henkilö on oman radionkuuntelunsa asiantuntija, eikä todellisten radioalan informanttien käyttäminen olisi palvellut opinnäytetyön tavoitetta kuuntelijoiden näkemysten esiintuomisesta.

Haastateltaville lähetettiin sähköpostitse täytettäväksi lomake (Liite 1), jolla selvitettiin heidän senhetkisiä radionkuuntelutottumuksiaan. Esitietolomakkeet palautettiin kesäkuun 2013 alussa ennen ensimmäistä ryhmähaastattelua. Koska haastateltavia oli niin vähän, heidän täytyi luonnollisesti kyetä edustamaan nuorta väestöä mahdollisimman monipuolisesti. Iän suhteen otanta oli suhteellisen onnistunut: nuorin haastateltava oli 17-vuotias ja vanhin 24. Tutkielman kohderyhmäksi valittiin nuoret aikuiset, jotta tutkielman aineistoa

saatiin rajattua selkeämmäksi. Kuudesta haastateltavasta vain yksi oli mies. Haastateltavien ammatit tai parhaillaan opiskeltavat alat vaihtelivat sairaanhoitajasta insinööriin ja biologiasta liiketalouteen. Myös haastateltavien aiemmat radiotottumukset erosivat toisistaan. Suurin osa kuunteli YleX:ää, mutta kaksi haastateltavaa kuunteli tyystin toisenlaisia kanavia, kuten Radio Rockia, Aaltoa ja Novaa. Haastateltavista kolme kuunteli radiota joka päivä ja kaksi kuunteli radiota yhdestä viiteen kertaan viikossa. Vain yksi kertoi kuuntelevansa radiota satunnaisesti.

Radio NRJ valittiin tutkimuskohteeksi sillä perusteella, että kanava on opinnäytetyön tekijälle ennestään hyvin tuttu, joten olisi helppo ymmärtää, mitä haastateltavat tarkoittavat viitatessaan vaikkapa tiettyyn ohjelmaosioon tai juontajaan. Kyseinen kanava on opinnäytetyön tekijälle läheinen henkilökohtaisten parasosiaalisten suhteiden kautta ja lisäksi tekijä oli maaliskesäkuussa 2013 työharjoittelussa kyseisellä kanavalla. Yksi perustelu kanavan valinnalle oli myös sen suuri suosio haastateltavien ikäryhmässä. NRJ:n kanavaosuus 15–24-vuotiaiden kuuntelijoiden ryhmässä on 19 prosenttia ja kakkoseksi jäävän YleX:n 17 prosenttia (Finnpanel 2013). Esitietolomakkeen vastausten perusteella kaksi haastateltavaa oli kuunnellut Radio NRJ:iä satunnaisesti tai kaksi, kolme kertaa viikossa ja muut eivät koskaan. Ehdottomasti suosituin kanava oli YleX, sillä sitä kuuntelivat lähes kaikki haastateltavat satunnaisesti tai usein.

Ensimmäinen ryhmähaastattelu oli kesäkuun yhdeksäntenä päivänä ja loppuhaastattelu kolmen viikon päästä 30. kesäkuuta. Ensimmäisessä ryhmähaastattelussa haastattelijä pyrki luomaan ilmapiirin, jossa haastateltavien ei tarvitse jännittää haastattelutilannetta ja keskustelu voi virrata vapaana ja runsaana. Haastattelun kysymysten laatimisessa ja esittämisessä haastattelijä hyödynsi opiskelun ja media-alan työtehtävien myötä tullutta henkilökohtaista haastattelukokemusta. Haastateltaville esitettyjä kysymyksiä olivat muun muassa: ”Millainen mielikuva teillä on NRJ:n Aamupojista ja Tuijasta? Miksi juuri tuollainen?”, ”Mikä saa teidät viihtymään radion äärellä?” ja ”Mikä on parasta niissä juontajissa joista pidätte?” (Liite 2)

Ensimmäistä haastattelua seuraavana päivänä ryhmä aloitti Radio NRJ:n kuuntelun. He saivat valita, kuuntelevatko joko NRJ:n Aamupoikia vai Tuija Pehkosen iltapäiväohjelmaa. Kolme haastateltavaa kuunteli Aamupoikia, kaksi kuunteli iltapäivän Tuija Pehkosta, ja yksi kuunteli molempia ohjelmia. Kuuntelun ajaksi haastateltaville annettiin muutamia ohjaavia kysymyksiä ja pohdiskelun aiheita, jotta tuleva kuuntelu ei jäisi ”toisesta korvasta sisään, toisesta ulos” –asteelle. Näitä kysymyksiä olivat muun muassa: ”Millaisin adjektiivein kuvailisit juontajaa?”, ”Viihdytkö juontajan ’seurassa’? Onko hän viihdyttävä?” ja ”Voisitko kuunnella juontajaa, vaikka et olisi osallisena tässä tutkimuksessa? Perustele kantasi.” (Liite 3) Haastateltaville painotettiin sitä, ettei heidän ole pakko kirjoittaa mitään, vaan he saavat pohdiskella ja raportoida miten parhaaksi näkevät. Mahdollisimman vapaamuotoisella raportoinnilla pyrittiin tekemään kuuntelukokemuksesta miellyttävä ja vähentämään työläyden tunnetta. Haastateltavia pyydettiin kuitenkin lähettämään jonkinlainen väliraportti kuuntelujakson puolivälissä, jotta kyettäisiin kartoittamaan, millaista kehitystä oli tapahtunut ja millaisia ajatuksia juontajat herättivät. Väliraportit palautettiin yhtä poikkeusta lukuun ottamatta kuuntelun toisella viikolla. Näiden vastausten perusteella loppuhaastattelun kysymyksiä pystyttiin muokkaamaan paremmin haastateltavien kokemuksiin sopiviksi ja näin pystyttiin jo ennakolta reagoimaan mahdolliseen kuuntelun aiheuttamaan angstiin. Termiä ”angsti” käytetään tässä opinnäytetyössä kuvaamaan kuuntelun aiheuttamia negatiivisia tunteita. Nämä ahdistuneisuuden tunteet liittyivät muun muassa siihen, että kuuntelujaksolla oli pakko kuunnella tiettyä kanavaa tietyn aikaa. Angsti-termi päättyi opinnäytetyöhön haastateltavien kautta, sillä he itse käyttivät termiä haastatteluiden aikana.

Viimeisessä haastattelussa kesäkuun lopulla tehtiin yhteenvetoa siitä, millaisia ajatuksia NRJ:n kuunteleminen oli herättänyt. Kummastakin ryhmähaastattelusta puuttui haastateltava tai kaksi ja näissä tilanteissa haastattelu toteutettiin joko puhelimitse tai sähköpostilla. Puhelimitse toteutettu haastattelu oli yleensä hyvin samankaltainen kuin ryhmähaastattelu, paitsi että siitä uupui luonnollisesti laajempi keskustelu ja haastattelun aihe ei rönseyillyt samalla tavalla. Rönseyily ei ole tämältyyppisessä haastattelussa lainkaan

huono asia, mutta luonnollisesti sen puuttuminen tekee haastattelusta helpomman hallita. Sähköpostitse tehdyssä haastattelussa suurin ongelma liittyy siihen, että vastaukset jäävät lyhyiksi eikä sähköpostikeskustelussa ole samanlaista dialogia ja nopeaa reagoitua haastattelijan suunnalta kuin kasvokkain tapahtuvassa haastattelussa. Tutkielmaan mukaan lähteneet haastateltavat olivat kuitenkin selkeästi hyvin motivoituneita, sillä haastateltavien vastaukset olivat hyvin perusteellisia ja kysymyksiä oli selkeästi pohdittu. Sähköpostin käyttö ei siis aiheuttanut mitään havaittavaa haittaa tai vastausten laadun huononemista verrattuna ryhmähaastatteluun.

Viimeisessä haastattelussa kysyttiin esimerkiksi: ”Oletteko tunnistaneeet aihealueita tai juontotyyppisiä, joihin teidän on helpompi samaistua?” ja ” Millainen mielikuva teillä on nyt NRJ:n Aamupöytä/Tuosta? Miksi juuri tuollainen?” (Liite 4) Tämän viimeisen haastattelutilanteen kysymykset olivat osittain samankaltaisia kuin kahden aiemmankin haastattelutilanteen. Samojen kysymysten esittämisellä kuuntelun eri vaiheissa pyrittiin keräämään tietoa siitä, miten kuuntelijoiden mielipiteet kehittyvät ja muuttuvat kuuntelun edetessä. Lisäksi haastateltavilta kysyttiin suoraan sitä, miten heidän mielestään heidän suhtautumisensa juontajaan kehittyi.

Molemmat ryhmähaastattelutilanteet nauhoitettiin käyttäen pientä videokameraa sekä ääninauhuria. Näistä materiaaleista haastatteluiden sisältö litteroitiin tekstimuotoon. Nauhoitetut materiaalit tuhottiin litteroinnin jälkeen.

4.2 Toinen kuuntelijaryhmä

Toinen kuuntelijaryhmä rekrytoitiin yhteisöpalvelu Facebookin kautta. Sosiaalisen median hyödyntämiseen päädyttiin siksi, että haastateltavat olisivat tällöin tutkijan ystäviä ja tuttavina, jolloin kynnys kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta olisi toivottavasti korkeampi. Lisäksi tuttujen rekrytointi antaisi sen etulyöntiaseman, että haastattelija tietäisi etukäteen tiettyjä asioita

haastateltavista, kuten missä he tällä hetkellä asuvat ja mitä he opiskelevat tai tekevät työkseen. Facebook mahdollisti myös maantieteellisesti erilaisten haastateltavien valinnan, mikä toisi vaihtelua Varsinais-Suomi-painotteisen ryhmän rinnalle. Toisen ryhmän maantieteellisen hajanaisuuden vuoksi ryhmän vastausten keruu päätettiin toteuttaa suurimmaksi osaksi kirjallisena ja vain loppuhaastattelu tehtäisiin joko puhelimitse tai kasvotusten. Yhden haastateltavan loppuhaastattelu toteutettiin kirjallisesti. Loppuhaastattelu osoittautui kaikkein informatiivisimmaksi osaksi seuranta-ensimmäisen ryhmän haastattelujen yhteydessä, joten sitä päätettiin painottaa tässäkin ryhmässä pitkistä etäisyyksistä huolimatta. Merkittävin ero ensimmäiseen ryhmään verrattuna oli kuitenkin se, että haastateltavat saivat valita itse, mitä juontajaa he kuuntelisivat. Tällä pyrittiin vähentämään ensimmäisessä ryhmässä ilmennyttä kuuntelun aiheuttamaa angstia ja vahvaa uuden juontajan hylkimistä.

Facebookin kautta otettiin yhteyttä seitsemään henkilöön elokuun 2013 lopulla. Heistä kuusi lupautui mukaan tutkimukseen. Poikkeuksena yksi haastateltava, joka tuli mukaan muutamaa viikkoa myöhemmin. Haastateltaville lähetettiin Facebookissa yksityisviestinä ennakkotietolomake. (Liite 1) Lomake oli lähes sama kuin ensimmäiselle ryhmälle suunnattu lomake. Lomakkeiden jaon jälkeen kaksi haastateltavaa vetäytyi tutkimuksesta.

Toisen ryhmän haastatteluja muutettiin hieman, jotta tutkimus olisi haastateltaville vähemmän työläs. Yksi haastattelu jätettiin kokonaan pois, sillä ensimmäisen ryhmän ensimmäinen ryhmähaastattelu ei paljastanut merkittävästi sellaisia asioita, jotka eivät olisi tulleet ilmi toisessa sekä viimeisessä haastattelussa. Haastattelija päätti panostaa viimeiseen haastatteluun, sillä ensimmäisen ryhmän perusteella se oli kaikkein informatiivisin. Kolme viikon kuuntelujaksot aloitettiin syyskuun aikana. Haastateltaville annettiin kuuntelun tueksi jälleen kysymyksiä, joihin pyydettiin vastaamaan kuuntelun puolenvälin tienoilla. (Liite 3) Näitä kysymyksiä muokattiin hieman, sillä tällä kertaa kukaan haastateltavista ei kuunnellut Radio NRJ:iä. Kysymysten sisältö pysyi osapuulleen samana verrattuna ensimmäisen ryhmän kysymyksiin, mutta niitä muokattiin siten, ettei kuunneltava kanava

näkyneet kysymyksissä. Muutaman kuuntelupäivän jälkeen viidestä haastateltavasta jälleen kaksi kieltäytyi jatkamasta tutkimusta vedoten aikataulullisiin ongelmiin. Lopulta toisessa ryhmässä oli siis jäljellä enää kolme haastateltavaa, jotka suorittivat kuuntelujakson loppuun asti. Opinnäytetyötä varten haastateltiin siis yhteensä yhdeksää henkilöä.

Toisen kuuntelijaryhmän jäsenten aiemmat radionkuuntelutottumukset ovat suhteellisen samankaltaisia, sillä he kuuntelevat radiota satunnaisesti. Haastateltavat valitsivat kuunneltavan juontajan sen perusteella, että juontaja on äänessä haastateltaville sopivaan aikaan. Tämä oli angstin ehkäisemisen kannalta hyvä asia, sillä edellisen ryhmän kohdalla juuri aikatauluongelmat olivat yksi merkittävä angstin aiheuttaja. Lisäksi haastateltavat valitsivat juontajan, jota he eivät ole juurikaan aiemmin kuunnelleet, vaikkakin kyseiset kanavat olivat haastateltaville jo ennestään tuttuja. Kahdelle haastateltavalle lähetysajankohdan lisäksi itse kanava oli tärkeä valintakriteeri. Heillä oli jo ennestään jonkinlainen käsitys kanavan sisällöstä ja tyylistä. Haastateltavat kuuntelivat Radio NRJ:n keskipäivän Mikko Suursalmea, YleX:n Uuden musiikin iltavuoron Juhani Kenttämaata ja Pirita Pykäläistä sekä Radio Aallon keskipäivän Lauri Saarilehtoa. Koska viimeksi mainittu on enemmän discjockey-tyyppinen anonyymi musiikin soittaja, hän ei herättänyt kuuntelijassa kovin vahvoja tunteita tai mielipiteitä.

Vaikka Hirsjärvi ja Hurme kehottavat haastattelijaa suostuttelemaan haastateltaviaan mukaan tutkimukseen, en kokenut sinnikästä suostuttelua mielekkääksi tämän tutkielman kannalta. Hirsjärvi ja Hurme muistuttavat, että haastateltavalle on välitettävä ajatus siitä, että heidän tehtävänsä on tärkeä ja keskeinen tutkimuksen kannalta. Heidän mielestään haastattelijan on myös vedottava haastateltavan haluun auttaa tutkijaa. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 85.) Tämän opinnäytetyön toisen kuuntelijaryhmän suostuttelun olisi tullut olla helppoa, sillä haastattelija tuntee henkilökohtaisesti jokaisen haastateltavan jo ennalta. Opinnäytetyön tekijä kuitenkin kyseenalaistaa tällä kertaa Hirsjärven ja Hurmeen näkemyksen ensimmäisen haastatteluryhmän kertomusten perusteella. Ensimmäinen ryhmä ei saanut vaihtoehtoja kuunneltavan kanavan

suhteen, jolloin syntyi selkeä angsti kuuntelua kohtaan. Mikäli haastattelija suostuttelisi kovasti henkilöitä mukaan tutkimuksen toiseen ryhmään, voisi seurauksena olla samanlainen angsti kuin ensimmäisessä ryhmässä, sillä kuunteleminen ei taaskaan olisi täysin vapaaehtoista. Näin ollen luonnollisen kuuntelutilanteen simuloiminen epäonnistuisi jälleen.

Myös toiseen haastateltavaryhmään haettiin nuoria aikuisia. Tutkielma olisi kaivannut miesnäkökulmaa, sillä ensimmäisessä ryhmässä oli vain yksi mies. Toisen ryhmän haastateltavat ovat kaikki naisia, iältään 22–24-vuotiaita. Heistä kaksi asuu Etelä-Suomessa ja yksi Keski-Suomessa. Kaikki ovat korkeakouluopiskelijoita: yksi opiskelee ravintola-alaa, yksi biologiaa ja kolmas journalismia. Journalismin opiskelijan näkemyksiin suhtaudutaan tässä opinnäytetyössä tietyiltä osin kuin asiantuntijan kommentteihin, sillä hänellä on radioalasta huomattavasti enemmän tietoa kuin muilla haastateltavilla. Suunnilleen kuuntelunsa puolivälissä haastateltavat lähettivät vastauksensa kuuntelua ohjaaviin kysymyksiin. Heidän kanssaan sovittiin loppuhaastatteluaika. Loppuhaastattelut toteutettiin kirjallisena, puhelimitse tai kasvotusten.

Puhelinhaastatteluita tehtiin myös ensimmäisen kuuntelijaryhmän haastatteluiden yhteydessä silloin, kun kyseinen henkilö ei päässyt paikan päälle osallistumaan joko aloitus tai lopetushaastatteluun. Toisen kuuntelijaryhmän kohdalla puhelimen käyttö johtui yksinkertaisesti siitä, että välimatkaa haastattelijan ja haastateltavan välillä oli pahimmillaan yli 600 kilometriä. Vaikka puhelusta puuttuvat keskustelun näkyvät fyysiset vihjeet, seurantatutkimuksissa puhelinhaastattelu on hyvä vaihtoehto (Hirsjärvi ja Hurme 2009, 64). Loppuhaastattelun välineenä puhelin oli tässä opinnäytetyössä hyvin toimiva ratkaisu, sillä yhtä poikkeusta luukuunottamatta haastattelija oli jo tavannut haastateltavan aiemmin ja saanut häneltä paljon informaatiota ennen puhelinkeskustelua. Luonnollisesti puhelinkeskustelut olivat hieman strukturoidumpia kuin ryhmähaastattelut, mutta se ei huomattavasti vaikuttanut haastateltavien antaman tiedon määrään tai laatuun.

5 HAASTATELTAVIEN KUUNTELUKOKEMUKSIA JA LAADULLISTA ANALYYSIA

Alasuutarin mukaan laadullinen analyysi voidaan jakaa kahteen vaiheeseen: havaintojen pelkistämiseen ja arvoituksen ratkaisemiseen eli tulkintaan. Nämä kaksi eivät ole erillisiä prosesseja, vaan nivoutuvat analyysin edetessä toisiinsa. (Alasuutari 2011, 39.) Havaintoja pelkistettäessä keskitytään vain siihen, mikä aineistossa on oleellista tutkimuksen viitekehyksen ja kysymyksenasettelun kannalta. Lopulta päästään muodostamaan sääntö tai yhteinen nimittäjä, joka pätee poikkeuksetta koko aineistoon ja näin koko aineiston ajatellaan olevan esimerkki tästä ilmiöstä. Yksikin poikkeus kuitenkin kumoaa tämän säännön, kun kyse on laadullisesta tutkimuksesta. (Alasuutari 2011, 40, 42.) Tässä opinnäytetyössä ainakin yksi todettu sääntö on se, että kun radion kuuntelija on jo muodostanut parasosiaalisen suhteen johonkin juontajaan, hän kokee toisen juontajan kuuntelemisen epämiellyttävänä varsinkin, jos uuden juontajan kuuntelu tapahtuu pakon edessä. Arvoituksen ratkaisemisessa eli tulkinassa on kyse raaka-havaintojen ruotimisesta ja analysoimisesta. Toisin kuin lomaketutkimuksessa, kvalitatiivisessa tutkimuksessa kerättyjä yksittäisiä johtolankoja ei käytetä ainoastaan absoluuttisen havaintolauseen muodostamiseksi. Esimerkiksi yksittäisiä haastatteluita voidaan hyödyntää analyysissa. (emt., 46.)

Kuuntelijoiden tutkiminen ei välttämättä ole aivan yksinkertaista ja tutkijan onkin pidettävä mielessään se, että yleisö ei aina anna itsestään totuudellista kuvaa. Eeva Mäntymäki on jopa pohtinut sitä näkökulmaa, että yleisöä ja siten sen kollektiivista mielipidettä ei oikeastaan ole olemassa. Yleisön mielipide kuvastaa enemmän yhteiskuntaa, kulttuuria, elämäntapoja ja olemassa olevaa ohjelmatarjontaa, kuin autenttista yleisön mielipidettä. (Mäntymäki 2008, 232.) Yleisöllä on toisinaan taipumus painottaa julkisesti niitä taipumuksia, jotka ovat yleisesti hyväksytympiä ja tästä johtuen vallalla oleva kulttuuri vaikuttaa tutkittavien vastauksiin. Esimerkiksi tiedollisen mediankäytön motiivit koetaan kunniallisemmiksi ja laadukkaammiksi kuin elämys- ja tunneperäiset motiivit

(Mustonen 2001, 80–81). Yleisön pyrkimys antaa itsestään mahdollisimman positiivinen kuva saattaa vääristää tutkimustuloksia, mikäli he kertovat tutkimuksessa vaikkapa kuuntelevansa enemmän ajankohtaisohjelmia, kuin ”vähemmän laadukasta” ohjelmaa.

Yleisön vastauksiin tulee siis suhtautua kriittisesti, mutta samalla Mäntymäen mielestä syntyy paradoksi. Vaikka yleisön puheiden ristiriitaisuus on vienyt uskon mielipiteiden uskottavuuteen, tieto lähteen monikerroksisuudesta palauttaa arvostuksen yksilön mielipiteisiin aivan erilaisesta näkökulmasta. Tämä tarkoittaa sitä, että yleisön vastausten monikerroksisuuden huomioon ottaminen johtaa sen hyväksymiseen, että jokaiseen yksittäiseen yleisön jäseneseen mahtuu sekä tiedonjanoa että hedonistista huvittelunjanoa. (Mäntymäki 2008, 232.) Isotaluksen ja Valon tutkimuksessa havaittiin, että yleisö ei ole välttämättä tottunut erittelemään kuulemaansa, mikä voi johtaa ympäröiväisiin vastauksiin. Kuuntelijoille voi olla hankalaa pukea perustelujaan sanoiksi. (Isotalus & Valo 1995, 70.)

Opinnäytetyössä kuuntelijoiden kommentteja analysoidaan erittelemällä ne haastattelutilanteiden ja kuuntelujakson vaiheen perusteella. Haastattelujen analyysissä edetään siis loogisesti ensimmäisestä haastattelusta viimeiseen muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Mikäli jokin aihe aiheutti keskustelua useassa eri haastatteluvaiheessa, on sitä käsittelevät kommentit koottu samaan asiayhteyteen tutkielman rakenteen hajanaisuuden välttämiseksi. Lainaukset ovat esimerkkejä sellaisista selkeistä havainnoista, jotka toistuivat koko ryhmän vastauksissa. Tutkielman kannalta ei ole kuitenkaan mielekäästä esitellä jokaista aiheeseen liittyvää kommenttia, joten niistä on nostettu esiin mielenkiintoisimmat. Kommentteja poimittaessa ei ole kiinnitetty huomiota siihen, kummassa kuuntelijaryhmässä kyseinen kuuntelija oli. Kahden kuuntelijaryhmän kommentit ovat siis sekaisin. Haastateltavien nimet on muutettu anonymiteetin turvaamiseksi, mutta kyseisten henkilöiden iät pitävät paikkansa. Haastattelut on koodattu niin, että sana ”ennakkokysely” lainauksen lopussa viittaa ennakkotiedoista kerättyyn materiaaliin, ”ensimmäinen” ensimmäisestä

varsinaisesta haastattelusta kerättyyn, ”toinen” kuuntelun puolella välissä syntyneisiin havaintoihin ja ”viimeinen” viimeiseen haastatteluun.

5.1 Ennen kuuntelua

Ensimmäisissä yhteydenotoissa haastateltaviin selvitettiin heidän suhtautumistaan kuunneltavaan juontajaan ennen itse kuuntelujakson alkua. Näin kyettiin kartoittamaan mahdollinen kuuntelujakson aiheuttama muutos kuuntelijan ja juontajan suhteessa. Vaikka haastateltavat ymmärsivät, että tutkimus vaatisi jonkinlaista ”tyhjä taulu” -lähestymistapaa, he eivät kuitenkaan pystyneet jättämään ennakkoluulojaan ja entisiä parasosiaalisia suhteitaan taakseen. Haastateltavat yrittivät tulla tilanteeseen ilman ennako-odotuksia ja todella yrittivät pitää kuuntelemistaan juontajista. Totuus oli kuitenkin se, että parasosiaalinen suhde on monella tapaa kuten muutkin ihmissuhteet: sitä ei voi pakottaa, simuloida eikä yrittää. Suhde syntyy jos on syntyäkseen. Jo syntyneiden parasosiaalisten suhteiden lisäksi haastateltavien oli vaikea unohtaa vanhoja ennakkoluuloja ja käsityksiä.

En ole kuunnellut NRJ:ä pitkään aikaan, mutta koska 13-vuotiaat innostuu niistä niin se ei varmaankaan ole silloin mun juttu. Tunnen itseni ehkä vähän vanhaksi semmoseen mistä niin nuoret tykkää. (Meeri, 17, ensimmäinen)

Aamupojat on ärsyttäviä. Tyyli ärsyttää, aiheisiin ei saa tartuttua. Kimpoileva tyyli ei ole tarpeeksi rauhallinen ja keskustelevalta. (Simo, 24, ensimmäinen)

Kaikkien haastateltavien mielipide uusista juontajista ennen kuuntelujaksoa ei ollut negatiivinen. Alusta asti oli selkeää, että vastaanottotutkimuksen periaatteiden mukaisesti yleisö ei todellakaan ole yhtenäistä massaa, vaan jokainen suhtautuu juontajaan eri tavalla.

Aamupoikia pystyy kyllä kuuntelemaan vaikka ennen luulin että ei kinä pystyisi. Tykkään siitä että he ovat tehneet itsestään isoja persoonia. Anssin puhetyyli ärsyttää silti, se on liian pirteä ja helsinkiläinen. Tuijalla on aikuisen naisen ääni, sellainen asiallinen ääni. Voisi ihan hyvin olla vaikka aamutelevision juontaja äänensä perusteella. Tuija käsittelee kuitenkin asioita nuorekkaasti ja kevyesti. (Eerika, 21, ensimmäinen)

Kuuntelen mielelläni NRJ:iä siksi, että pidän juontajien humoristisesta ja rennosta otteesta, joten odotan ja oletan meidän olevan tietyllä tavalla samalla aaltopituudella ja arvostavan elämässä samoja asioita eli tässä tapauksessa myönteistä elämänasennetta ja kykyä ja halua nauraa itselleen ja ehkä myös vähän muille. Vaikka en siis varsinaisesti samaistuisi juontajan kertomuksiin niin, että voisin kuvitella tekeväni itse juuri samanlaisia valintoja, minulle on tärkeää, että pystyn ymmärtämään, miksi juontaja on tehnyt niitä, eivätkä arvomaailmamme ole täysin ristiriidassa keskenään. (Riikka, 23, ennakkokysely)

Tämän opinnäytetyön haastateltaville huumori ja erityisesti sen samankaltaisuus oman huumorikäsitteen kanssa oli hyvin olennainen osa radiosuhdetta. Isotalus ja Valo (1995, 69–70) pyysivät oman tutkimuksensa vastaajia kertomaan, miksi he pitävät juuri kyseisestä esiintyjästä. Sekä radion kuuntelijoiden että television katselijoiden keskuudessa tärkeänä pidettiin esiintyjän huumoria. Television yleisölle huumori oli viidenneksi yleisin perustelu, kun taas radion kuuntelijoille se oli jo neljäs. Myös radiojuontajan esiintymistaidot, puheen sisältö ja itse ohjelma nousivat esiin Isotaluksen ja Valon kyselyssä. Radion kuuntelijat kiinnittivät huomiota myös kompetenssiin eli esiintyjän ammattitaitoon. (emt.) Kompetenssia käsitellään tarkemmin tämän opinnäytetyön seuraavassa kappaleessa. Radion äärellä viihtyminen merkitsee eri ihmisille hyvin erilaisia asioita. Opinnäytetyön haastateltavilta kysyttiin useassa eri vaiheessa viihtyvätkö he juontajan ”seurassa”, sillä viihtyminen ja seuran kokeminen miellyttäväksi on tärkeää missä tahansa ihmissuhteessa. Tärkeiksi elementeiksi nousivat juontajan huumori, ohjelman miellyttävyys ja sen aiheet.

Täytyy löytyä jonkinlainen yhteys juontajaan. Sen pitää kertoa hauskoja juttuja ja se miten asioita käsitellään on tärkeää. Liian kuiva ja asiallinen tylsistyyttää. Ei saa olla liian vakavaa, keskustelun pitää olla kevyttä vaikka aihe olisi vakava. Radio on enemmän viihtymisen väline kuin taustamatto. (Iiris, 20, ensimmäinen)

Koen juontajan/juontajat miellyttäväksi ja näin ollen myös jollain tasolla viehättäväksi. En välttämättä kuvailisi häntä/heitä kiinnostavaksi henkisesti syvällisellä tai intellektuellilla tavalla, vaan henkilöksi, jonka kanssa oloni on kepeä, iloinen ja jota kuunnellessa minulla on hauskaa. (Riikka, 23, ennakkokysely)

Silloin kun se (ohjelma) ei ärsytä. Voin kuunnella kanavaa niin kauan kun se ei ärsytä. Kun tulee fiilis että ”Mitäs kieut siinä kokoajan” niin sitten pitää vaihtaa kanavaa. Yle Puhe on esimerkiksi riittävän keskustelelevaa, hajutonta ja mautonta niin sitä kuuntelee siksi aika kauan. --- Huumori ei ole tärkein. Esimerkiksi aamulla voi olla hauskaa kuunnella alapääjuttuja ja sitten taas toisena aamua se sama juttu voisi ärsyttää. (Simo, 24, ensimmäinen)

Juontajan pitää puhua omasta elämästä ja tuoda omaa persoonaa peliin ettei jutut ole aina kahvikeskusteluja. Pitää olla muutakin asiaa ja mielipiteitä kuin oma

puhe. Pitää olla sanottavaa. Ei ole hyvä jos juontaja ei ole itse kiinnostunut puhuttavasta aiheesta. Esim. vieraan pitää kiinnostaa juontajaa. (Eerika, 21, ensimmäinen)

Uuden juontajan vastaanottamiseen liittyi haastateltavien keskuudessa tiettyä vastahakoisuutta. Yleensä ihminen valitsee luonnollisesti sen kanavan, joka häntä miellyttää eikä joudu kuuntelemaan epämiellyttävää juontajaa. Opinnäytetyön loppupuolella tulee selväksi, että ”pakotettuna” kuuntelu voi muuttua epämiellyttäväksi. Tästä huolimatta ennen kuuntelujakson alkua haastateltavien mielipiteet vieraan hypoteettisen juontajan kuuntelemisesta olivat suhteellisen ristiriitaisia. Toisille ajatus uudesta juontajasta oli jotain, johon saattoi sopeutua.

Esimerkiksi YleX:llä oli kerran yks ärsyttävä uusi ääni. Mutta sitten kun tottuu ja oppii tuntemaan ketä ne on, kuten heidän lapsuudestaan, missä he asuvat yms., niin sitten voi kokea olevansa niiden kaveri. (Simo, 24, ensimmäinen)

Osa haastateltavista puolestaan koki mahdollisen uuden ja vieraan juontajan välittömästi epämiellyttävänä. Syntyi vaikutelma, että uutta radiojuontajaa voisi verrata henkilöön joka tulee ennestään hyvin tiukkaan kaveriporukkaan uutena tuttavuutena.

Kun oppii tuntemaan jonkun juontajan niin sitten kun se lähtee tulee kyllä sellainen olo että jotain puuttuu. Jos tilalle tulee joku uusi niin se tuntuu oudolta. (Eerika, 21, ensimmäinen)

Uuteen tyyppiin ei jaksa keskittyä samalla tavalla ja tutustuminen kestää kauan. (Iiris, 20, ensimmäinen)

Jos koko blokin juontajat vaihtuvat niin sitten tulee outo olo kun tutut äänet ei enää ole siellä. (Piia, 23, ensimmäinen)

5.2 Puolivälin pohdintaa

Vaikka haastateltavat pyrkivät aloittamaan kuuntelun puhtaalta pöydältä, he vertailivat silti jatkuvasti kuunneltavia juontajia siihen, millainen heidän oma suosikkijuontajansa tai ohjelmansa on. Tämä puoltaa ajatusta, että suhde juontajaan syntyy joskus tiedostamatta eikä kuuntelija ymmärrä olevansa kiintynyt juontajaan. Kuten Alasuutari ja Giles ovat huomanneet, mediatuote tulee usein ihmisen lähelle niin huomaamatta, ettei siihen syntyvää suhdettakaan aina tiedosteta (Alasuutari, 1993, 1–3, Giles 2002, 286).

Reilun viikon kuuntelun perusteella en vaihtaisi aamukanavaani NRJ:lle, vaikka tärkeintä minulle aamuisin radion kuuntelussa taitaakin olla, että joku höpöttelee, kun olen yksinäni aamutoimissa. Juontajat ovat suhteellisen "harmittomia" --- kuunteluiden tässä vaiheessa olen sitä mieltä, että he eivät ole erityisen viihdyttäviä. (liris, 20, toinen)

Viihtyminen merkitsee eri ihmisille eri asioita. Toisille se on huumoria, toisille älyllistä stimulaatiota. Juuri siitä syystä tässä opinnäytetyössä viihtymisen termiä ei kyetä määrittelemään kovin tarkasti. Hyppösen (2005, 17) ajatus tunnereaktiosta on toimiva ja se pitää sisällään myös negatiiviset tunteet.

Parasosiaalinen suhde ei opinnäytetyöni kaikilla haastateltavilla kuitenkaan pysty rakentumaan angstin ja muiden negatiivisten tunteiden päälle, mikä on ymmärrettävää kun puhutaan eräänlaisesta ihmissuhteesta. Negatiivisten tunteiden olemassaolo on ymmärrettävää kun mediaesitys on vaikkapa uutinen yt-neuvottelujen seurauksena tehdyistä irtisanomisista. Kun tarkoitus on saada aikaan suhde jossa kuuntelija kokee viihtyvänsä, ei jatkuville negatiivisille tunteille ole sijaa.

Monella haastateltavalla tuli eteen tilanteita, joissa juontajien aiheet eivät saaneet aikaan vahvaa tunnereaktiota suuntaan tai toiseen eikä kuuntelija siis kokenut viihtyvänsä. Hyppösen mukaan tämä on ongelmallista viihtymisen kannalta, sillä hyvä esiintyjä saa yleisön tunteet liikkeelle eikä yleisö voi sivuuttaa esiintyjää (Hyppönen 2005, 17). Parasosiaalinen suhde, kuten muutkaan ihmissuhteet, ei synny ilman tunteita. Mediasuhteessa tunne on yhtäläillä tärkeä kuin kasvokkain tapahtuvassa viestinnässä. Tunteet vetävät kuuntelijaa mediaesityksen pariin ja viihdyttävää esiintyjää kuunnellessa syntyy tunnereaktio. Tunne on siis sekä mediaesityksen syy että seuraus. (Mustonen 2009, 133–134.)

Monilla kuuntelukerroilla olen huomannut miettiväni ihan muita asioita keskustelutaukojen aikana. Ehkä aiheet eivät ole olleet niin kiinnostavia, että jaksaisin keskittyneesti odottaa juontojen jatkumista. (Jenni, 23, toinen)

He eivät jotenkaan osaa etsiä uusia näkökulmia aiheisiin, vaan sortuvat aika usein yleistyksiin ja voin jo suurin piirtein ennalta arvata, miten keskustelu etenee. Vaikka naurahdankin juontajien jutuille silloin tällöin, ei pari kuivaa naurahdusta riitä pelastamaan juontajia siltä, että aamushowsta tuntuu puuttuvan aito flow. (liris, 20, toinen)

Myös angstin syntyminen oli nähtävissä jo kuuntelujakson puolivälissä. Käsitettä "angsti" käytetään tässä opinnäytetyössä kuvaamaan kuuntelun aiheuttamia negatiivisia tunteita. Nämä angstin eli ahdistuneisuuden tunteet liittyivät muun muassa siihen, että haastateltavien oli pakko kuunnella heille aiemmin tuntematonta kanavaa tietyn ajanjakson ajan. Lisäksi angsti terminä liittyi siihen, että jotkut kuuntelijat eivät pystyneet muodostamaan positiivista suhdetta radiojuontajaan. Termi päättyi opinnäytetyöhön haastateltavien kautta, kuten alla olevasta lainauksesta käy ilmi. Angsti vaikuttaa suoraan sisällön viihdyttävyyteen, vaikka angsti ei tässä tapauksessa johtunutkaan aina täysin itse esiintyjästä.

Nyt kuunteleminen on ollut vähän kellon tuijottelua ja aika on ollut pakko nipistää työvuorojen tai muiden menojen välistä, mikä on tuntunut hankalalta. Se on myös aiheuttanut pientä "angstia" Tuijan kuuntelemiseen liittyen, mikä on omalta osaltaan latistanut viihdyttävyyttä. (Jenni, 23, toinen)

Elämäkokemukset ja luonne vaikuttavat vahvasti siihen, miten mediaesityksiin suhtaudutaan (Mustonen 2001, 59). Mediaesityksen vastaanotto on siis hyvin pitkälti riippuvainen siitä, millainen kuuntelija on kyseessä.

Ennako-oletukseni oli, että kaupallisilla kanavilla jauhetaan turhaa shaibaa. Kuitenkin molemmat ohjelmat ovat sisällöllisesti yllättäneet minut todella positiivisesti. Puhetta on riittänyt ajankohtaisista ja oikeasti kiinnostavista aiheista. Erityisesti Aamupoikien tervejärkisyys monissa asioissa on ollut positiivinen yllätys. (Eerika, 21, toinen)

Lähes kaikissa tapauksissa myös juontajien valitsemat puheenaiheet vaikuttivat hyvin paljon siihen, kuinka helposti samaistuttavaksi juontaja koettiin. Juontajan persoona rakentuu kuuntelijan mielessä siis myös juontajan valitsemien ohjelmasisältöjen perusteella. Isotaluksen ja Valon mukaan ohjelma ja mediaesiintyjä ovat joissakin tapauksissa niin vahvasti sidoksissa toisiinsa, että esiintyjän ominaisuuksia perustellaan ohjelman piirteillä (Isotalus & Valo 1995, 70). Ohjelman sisältö on tavallaan juontajan persoonan jatke.

Aika monesti kuuntelu-aikaan on ollut vieraana jotain muoti- tai meikkiasiantuntijoita, jotka eivät kiinnosta minua kovin paljoa. Urheilukeskeisiin asioihin taas olen samaistunut jonkin verran, ja niitä on ollut mielenkiintoista kuunnella. Näiden pohjalta sain Tuijasta äijämäisen kuvan (siis kauniin, mutta henkisesti äijämäisen), mikä sai minut kiinnostumaan enemmän hänen kuuntelemisestaan. (Jenni, 23, toinen)

Osa juontajien persoonasta tosin mielestäni "hukkuu" kilpailuihin, "ohjelmaosioihin" ja jotenkin hieman kaavoihin kangistuneisiin jopa ärsytystä

aiheuttaviin toistoihin: "ja seuraava kappale", "seuraavan kappaleen jälkeen" jne. (Iiris, 20, toinen)

(Käsiteltyistä) aiheista ponnahtaa esiin asioita, joita on kokeiltu ja joista kerrotaan jälkikäteen kuuntelijoille heidän mielenkiintonsa herättämiseksi, kuten BMX-pyöräily. Henkilökohtaiset sattumukset, joista Tuija kertoo, ovat hauskoja, ja hän osaa kertoa ne rennon oloisesti. Hyvin valittuja juttuja, joista ei paista erityinen "pyrkyri-asenne". (Jenni, 23, toinen)

Isotaluksen ja Valon mukaan kompetenssi on pidetyn esiintyjän keskeinen arviointikriteeri, vaikka se ei olekaan varsinaisesti parasosiaalisen suhteen osa. Kompetenssi tarkoittaa sitä, kuinka älykkääksi ja ammattitaitoiseksi mediaesiintyjä koetaan (Isotalus & Valo 1995, 67). Hyppönen on havainnut, että pelkkä älyllinen ulosanti ei kuitenkaan riitä, kun tarkoitus on viihdyttää eli luoda tunneside kuuntelijaan (Hyppönen 2005, 17). Tunnepitoinen suhde mediaesiintyjään ei synny siksi, että tämä arvioitaisiin työssään hyväksi tai ammattitaitoiseksi (Isotalus & Valo 1995, 68). Juontajan täytyy vedota tunteisiin ja olla oma haavoittuvainen, inhimillinen itsensä.

Woodleyn ja Moviuksen tekemässä tutkimuksessa nostettiin esiin myös lomakekyselyssä saatuja avoimia vastauksia. Tutkimuksessa kysyttiin muun muassa: Mikä tekee juuri kyseisestä juontajasta/juontajista heidän suosikkijuontajansa? Useassa vastauksessa esiin nousi hyvän huumorintajun lisäksi aitous ja se, että juontaja on kuuntelijoidensa kaltainen eli "tavallinen" ihminen. (Movius & Woodley 2012, 9.) Aitous oli tärkeää myös kaikille tämän opinnäytetyön haastateltaville. Aitous liitetään selvästi juontajan ammattitaitoon eli kompetenssiin: hyvän juontajan puhe on luonnollista ja aitoa.

Tuijaa on mukava kuunnella, koska hänen juttunsa eivät vaikuta väkinäisiltä tai yliampuvilta. Keskustelu muiden kanssa on luonnollista eikä kuulosta harjoitellulta. Tuija on viihdyttävä ja monipuolinen. Ääni, jutut ja puhetapa ovat miellyttäviä, samoin persoona. Kiinnostavakin hän on. (Jenni, 23, toinen)

Anssi ja Renne ärsyttää ja latelee mielestäni typeriä kommentteja ihan mihin aiheeseen vaan. Tuntuu, että heillä ei ole mitään käsitystä asioista, mistä puhuu. Jopa Isäntä vs. Emäntä alkoi ärsyttämään, kun pari kertaa juontajat eivät tienneet kaikkia oikeita vastauksia, eikä viitsinyt niitä googlata. (Simo, 24, toinen)

Juontaja (Mikko Suursalmi) on mielestäni mukava ja "aidon oloinen", hän ei teeskentele olevansa hauskempi tai fiksumpi kuin on, toisin kuin monet muut radiojuontajat. Juontajan ääni on miellyttävä, ja häntä on vaivatonta kuunnella. --- Juontajan ääni on hyväntuulinen, mutta hän ei yrittämällä yritä tehdä asioista hauskoja tai liioittele, vedä överiksi, vaikka joku juttu olisikin hänestä hauska. Ääni ja puhetyyli on aina rauhallinen, eikä juontaja takeltele sanoissaan. (Riikka, 23, toinen)

Minulle on tullut tunne, että aamupojat eivät ole mukana aivan täydestä sydäimestä tai sitten eivät vain osaa välittää tunnetta radion kautta. Kuuntelijana minulle on jäänyt heistä pinnallinen kuva ---. Vaikka juontajilla on mukana paljon itseironiaa, ei heidän aitoutensa vakuuta minua. Itseironiakin tuntuu liian laskelmoidulta. --- tässä tullaan taas siihen aitouskysymykseen, että mielestäni he eivät vaikuta radiossa omilta itseltään, mikä on mielestäni kuitenkin ykkösasioita radiojuontajassa. (Iiris, 20, toinen)

Kuuntelijoiden erilaisuudesta huolimatta Aamupoikien naisvahvistus Elina hurmasi kaikki haastateltavat, jotka kuuntelivat NRJ:n aamuohjelmaa. Elina viehättää selkeästi hänen tarjoamansa kontrastin vuoksi – mikä onkin varmasti ohjelman tekijöiden alkuperäinen ajatus. Kuuntelijat osasivat jopa eritellä hyvinkin tarkkaan sitä, miksi he pitävät juuri Elinasta.

Vaikka Elina on aika vähäisessä roolissa aamushowssa, hän tuo mielestäni kuitenkin ihan miellyttävää vaihtelua testosteroninkatkuiseen show'hun. (Iiris, 20, toinen)

Juontajat ovat pysyneet etäisinä, lukuun ottamatta Elinaa. Sitä ehkä jopa odottaa, että hänkin jotain sanoisi ohjelmassa. (Simo, 24, toinen)

Jotkin radiojuontajat vaikuttavat teennäisiltä ja pirteys on selkeästi tekaistua, mutta Tuijasta nämäkään piirteet eivät paista. (Jenni, 23, toinen)

Mikä hänessä (Elinassa) mielestäni on ilahduttavaa, on se, että hän uskaltaa heittää pojille takaisin, kun he välillä kuvittelevat itsestään vähän liikoja. (Iiris, 20, toinen)

Sidekickeistä on muutenkin helpompi tykätä koska heiltä tulee lähetykseen vain ne helmet jutut koska heidän ei tarvitse koko ajan olla äänessä. (Eerika, 21, viimeinen)

Se on tarpeeksi hyvä kontrasti poikiin nähden. Sellainen toivon kipinä että sieltä on joku joka laittaa nää vesselit aisoihin. Hän ei ollut mitenkään dominoiva vaan selkeä sidekick jonka tarkoitus on tulla höpöttelemään jotta saadaan vähän vaihtelua ohjelmaan. Hän on naisena ja kyseenalaistaa poikien juttuja mutta ei säti kuitenkaan. En tykännyt Aamupojista joten ehkä Elina oli siksi niin miellyttävä koska se oli niin erilainen. (Piia, 23, viimeinen)

5.3 Kuuntelun loppu

Tavoitteena oli saada aikaan havaittava parasosiaalinen suhde, tai ainakin orastava sellainen. Näin ei kuitenkaan lopulta käynyt. Monet haastateltavat lähinnä hylkivät kuuntelemiaan juontajia, vaikka löysivät ohjelmista joitakin hyviäkin puolia. Toiset taas yllättyivät positiivisesti.

Aamupojista oli aika negatiivinen ennakkokäsitys koska heillä on ollut piilokameraohjelma ja luulin että radiosakin he olisivat jekkuilijoita mutta yllätyin ihan hirveästi koska niillä oli ihan fiksuja mielipiteitä monesta jutusta. Erityisesti klo 7-8 eli silloin kun he saivat kahdestaan (tai kolmestaan Elinan kanssa) jutella ilman kiinteitä ohjelmaosioita. Silloin kuuntelin heitä ihan mielellään koska maalaisjärkeä kyllä löytyy vaikka luulin että he ovat ihan bimboja. (Eerika, 21, viimeinen)

Mulla jäi pojista sellainen olo, että ne on hiukan itsekkäitä. Eivät olleet mielestäni luonnollisia. Ärsyttäviä, tyhmiä. Voi olla, että olin niin varautunut ohjelman kuunteluun, että minulla oli koko ajan tunne, että tämä on kirjoitettua ohjelmaa. --
- Pidin Elinaa järkevämpänä, asiallisempänä, mukavampana. --- Elina oli mielestäni luonnollinen ja varmaankin se järjen ääni aamussa. (Simo, 24, viimeinen)

Juontajat (Kenttämaa ja Pykäläinen) olivat parempia kuin oletin. Ajattelin ennen että kaikki radiojuontajat ovat ärsyttäviä. (Anna, 22, viimeinen)

Hylkimisilmiöstä löydettiin toinen, yhtä lailla kiinnostava huomio. Useimmilla haastateltavilla oli jo olemassa jonkinlainen parasosiaalinen suhde johonkin toiseen ohjelmaan eikä parasosiaalinen suhde kestä syrjähyppyjä. Loppuhaastattelussa korostui Alasuutarin (1993, 1–3) todistama näkemys siitä, että suomalaiset eivät usein ymmärrä kuuntelevansa radiota suhteellisen aktiivisesti.

Tuli ikävä sitä kanavaa mitä normaalisti kuuntelen. Välillä tuntui että oli pakko vaihtaa kanavaa, että voi kuunnella niitä juontajia joita on kuunnellut vuosia. En ollut tajunnut ennen että olen niin uskollinen. Kuunteleminen on ollut vain tapa. --
- Ihanku olisin käynyt vieraissa! Mitä juttuja oon missannut ja mistä jäänyt paitsi? Kun on löytänyt sen oman, löytänyt sen mikä istuu itselle, niin uskoo sitten että kaiken muun on oltava huonompaa. En voi tykätä kahdesta kanavasta yhtä aikaa, moniavioisuus ei ole mahdollista. (Piia, 23, viimeinen)

Kumppanuus on tärkeä ominaisuus parasosiaalisessa suhteessa, sillä sen mukana tulee tietynlainen uskollisuus ja kuuntelija palaa kanavalle juontajan vuoksi, mikä on luonnollisesti kaupallisesta näkökulmasta ehdottoman tärkeää. Kumppanuus esiintyjää kohtaan ilmenee muun muassa siten, että kuuntelija seuraisi häntä myös jossakin toisessa ympäristössä (Giles 2002, 280). Myös se on tärkeää, että kuuntelija palaa mielellään saman juontajan juontojen pariin.

Voisin kyllä seuratakin omia lempparijuontajiani toiselle kanavalle. Ei he ehkä toimis yhtä hyvin toisella kanavalla ja jos toisella kanavalla musiikki olis ihan kauheeta niin se vois olla vähän hankalaa. Mutta kyllä mä ainakin kuuntelisin alkuun että mitä ne siellä nyt puhuu. (Piia, 23, viimeinen)

Kuuntelin häntä (Suursalmea) uudestaan pienen tauon jälkeen ja tuli sellainen olo että oli taas kiva kuulla hänen äänensä. (Riikka, 23, viimeinen)

Kasvokkain kehittyvässä suhteessa itsestään puhumisesta yleensä pidetään, mutta tilanne on toinen parasosiaalisessa suhteessa. Jotta suhde voisi kehittyä, kuuntelijan täytyy kuitenkin tuntea juontajan persoonallisuuden piirteitä ja yksityiskohtia hänen elämästään. (Isotalus & Valo 1995, 64, 70.) Jotta kuuntelija voisi oppia tuntemaan juontajan, hänen täytyy siis puhua jonkin verran itsestään. Koska itsestään puhuminen mielletään usein epämiellyttäväksi, juontaja on tässä asiassa kuin ohuella narulla tasapainoileva akrobaatti. Opinnäytetyön haastateltavat kiinnittivät usein huomiota siihen, miten usein juontajat puhuivat itsestään ja millä tyylillä se tapahtui.

Joillain ihmisillä on vaan erilainen tapa katsoa omaa elämäänsä. Se on taitolaji että miten kertoo omasta elämästään kiinnostavasti ja täytyyhän niitä juttuja vähän värittääkin välillä. --- Kun juontajat kertoivat omasta elämästään yksityiskohtia niin tuli sellainen olo että ne on oikeita ihmisiä. Että joku on mennyt naimisiin tällaisenkin ihmisen kanssa. (Piia, 23, viimeinen)

Näitä juttuja pitää olla ja niihin pystyy samaistumaan että ”Mullakin on auto, mullakin on ruohonleikkuri”. (Jenni, 23, viimeinen)

Juontaja on mielestäni miellyttävä, mutta en niinkään koe häntä kiinnostavaksi. Hänen ei myöskään ole mielestäni tarpeellista tehdä itsestään kiinnostavaa, sillä pikemminkin minusta tuntuu siltä, että juontaja on ”seurassani” puhuakseen minua kiinnostavista asioista, ei avautuakseen itsestään. (Riikka, 23, toinen)

Ehkä itsekkyyks tuli siitä mieleen, että he puhui itsestään aika paljon ja sellaisella äänensävyllä, että he tahtovat puhua itsestään. (Simo, 24, viimeinen)

Tämän opinnäytetyön tekijä kykenee omiin esiintymiskokemuksiinsa perustuen toteamaan, että esiintymistilanteessa ihminen antaa yleisölle itsestään usein tietyn puolen tai tietyt puolet vahvistettuina ja ikään kuin korostettuina. Noora Palola on omassa opinnäytetyössään perehtynyt radiopersonan luomiseen. Palolan opinnäytetyössä käy ilmi, että juontajapersoonaa rakennetaan ikään kuin ihmisen oman persoonan pohjalta ja tiettyjä ominaisuuksia halutaan korostaa. (Palola 2012, 25.) Itsestään puhumisen lisäksi useita tämän tutkielman haastateltavia mietitytti se, ovatko juontajat tarkkaan laadittuja ”hahmoja” vai todellisia ihmisiä.

--- Mietin sitä jonkin verran, että onkohan heitä käsketty kertoa asioita itsestään ja joskus tuntui siltä, että he kertoivat itsestään jotain muunneltua totuutta. --- Nyt jälkeinpäin tuntuu, että molemmilla oli joku aamu jotain kerrottavaa, kaavalla: joku tuttu tai tutuntuttu tekee jotain tyhmää tai noloa kännissä, salilla tai naisen/miehen kanssa. (Simo, 24, viimeinen)

Toisin kuin tv-hahmojen kohdalla, radiossa ”hahmot” ovat ihmisiä. Radiojuontajat tuo hirveesti itseään juontoihin. --- Pojat pyrkii olemaan hyvin tavallisia jannuja, mikä on kauhean mukavaa. Jatkuva itsestään puhuminen on kuitenkin rasittavaa. (Eerika, 21, viimeinen)

Ennen haastateltavien radionkuuntelujakson alkamista, haastateltaville pyrittiin selittämään, että kuuntelun tulisi olla mahdollisimman omaehtoista tutkimustilanteesta huolimatta. Haastateltaville kerrottiin, että mikäli he voisivat kuunnella radiota minimissään edes yhden tunnin päivässä, sekin olisi hyödyllistä tutkimuksen kannalta. Mikäli jonain päivänä kuuntelu ei onnistu, siitä ei pitäisi stressaantua tai huolestua. Haastateltavien omistautuneisuudesta kertoo jotakin se, että he kokivat silti velvollisuudekseen kuunnella vähintään minimimäärän radiota joka päivä. Tästä syntyi tilanne, jota pyrittiin välttämään suhteen simulointiin lähdetessä: angsti kuuntelua kohtaan. Kuuntelijat kuitenkin usein ymmärsivät että ainakin osa ahdistuksesta ja negatiivisista kokemuksista johtui siitä, että heidän piti kuunnella kanavaa tietyn verran päivässä oppiakseen tuntemaan juontajan. He antoivat joissakin tapauksissa hyvin armeliaasti juontajille anteeksi sen, etteivät he tällä kertaa viihtyneet radion ääressä joka hetki.

Kuuntelukokemus oli positiivinen, mutta koska kuuntelu tapahtuu kello kaulassa siitä tulee stressaavaa. Kun kanava ei kaiken lisäksi ole oma lempparikanava niin kuuntelua kohtaan syntyi vähän sellainen angsti. (Jenni, 23, viimeinen)

En kyllä jää kaipaamaan heitä (Aamupoikia) vaikka heillä oli hyviä juttuja ja välillä naureskelin mukana ja tuli viihdyttyäkin. He on kanssa vähän kulttihahmoja ja heillä on tietynlainen brändi ja kuuntelen heitä sillä suodattimella että ”Niin just te ootte just tollasia”. Mutta täytyyhän sen brändin toimia koska he on tehneet tätä niin kauan. (Piia, 23, viimeinen)

Loppuhaastattelutilanteessa yli puolet haastateltavista tunnustivat kokeneensa ”angstia” kuuntelua kohtaan, koska se tuntui väkinoiseltä. Opinnäytetyön ja simulaation kannalta tämä oli luonnollisesti ikävä reaktio, mutta toisaalta se kertoo paljon parasosiaalisesta suhteesta ja tukee opinnäytetyön kirjoittamisen aikana syntynyttä näkemystä siitä, että vastaavaa suhdetta on vaikea luoda niin sanotuissa laboratorio-oloissa.

Haastateltavien näkemykset juontajien aitoudesta vaihtelivat kuuntelujakson lopulla. Kuten tässä opinnäytetyössä on aiemmin mainittu, ainakin tämän opinnäytetyön haastateltavat kokivat aitouden tunteen osaksi kompetenssia.

Kompetenssi puolestaan on yksi merkittävimmistä juontajan ominaisuuksista. Siinä missä yksi haastateltava koki lähetyksen tekopirteänä tai käsikirjoitetun kuuloisena, toiselle jäi sellainen käsitys että juontaja on rento ja esiintyminen luontevaa. Rentous ja aitous, toisin sanoen luontevuus, ovat tietyssä mielessä saman kolikon eri puolet: vain todella aito esiintyjä voi olla rento yleisönsä edessä. Hänellä ei ole mitään salattavaa tai todistettavaa. Opinnäytetyön tekijälle syntyi vahvasti sellainen käsitys, että juuri ”rentous” ja ”luontevuus” sellaisina kuin kukin ihminen ne itse käsittää, ovat harjoittelun ja käsikirjoitetulta kuulostavan sisällön vastakohtia ja rentous mielletään selkeästi hyväksi ominaisuudeksi. Rento juontaja on sinut ohjelman sisällön ja itsensä kanssa.

Huomasin heti jos he (Aamupojat) innostuivat jostain ja jos taas joku oli sellaista mikä oli pakko vaan sanoa siinä kohtaa lähetyksessä. Juttelu oli luontevaa ja he saattoivat pitkän aikaa vaan naureskella omille jutuilleen ja se oli viehättävää. Oli tosi vapautunu meininki ettei se vaikuttanut yhtään käsikirjoitetulta. Joskus tietysti huomasi että tietty asia tuli tietyssä kohtaa mutta muuten oli tosi luontevaa. Ihanku he vaan tulis siihen aamuun ja alkais juttelemaan keskenään. (Piia, 23, viimeinen)

Aamupojat vaikuttavat kaveruksilta. Ne ei ole työkavereita vaan kaveruksia. Heillä on samantyyppiset jutut ja heidän on helppo jutella niistä. (Jenni, 23, viimeinen)

Erityisesti miesjuontaja (Kenttämaa) oli persoonallinen. Vitsit olivat joskus hauskoja eivätkä juontajat olleet vaivaantuneita vaan rentoja. (Anna, 22, viimeinen)

Suursalmi vaikuttaa tavalliselta suomalaiselta mieheltä. Hän on perusrento tyyppi ja voisin hyvin kuvitella itseni juttelemassa hänen kanssaan kahvikupin äärellä. (Riikka, 23, viimeinen)

Mielipiteet juontajien suhteen eivät juurikaan muuttuneet. Kuten aiemmin on todistettu, haastateltavilla oli paljon ennakkokäsityksiä ja toki nämä käsitykset saattoivat hiukan muuttaa muotoaan kuuntelun aikana. Ne haastateltavat, joiden suhtautuminen kyseiseen juontajaan oli jo kuuntelun ensimmäisen viikon jälkeen negatiivissävytteiset, eivät kyenneet enää muuttamaan suhtautumistaan.

Aamupojat ovat ärsyttäviä ja tyhmiä, koska heidän mielipiteensä asioista oli aivan erilaisia kuin minulla eikä heillä ollut monistakaan asioista juuri lööppitekstiä enempää tietoa. Varsinkin, kun keskustelu lipsahti tekniikan puolelle huomasi, ettei mitään tietoa ja ymmärrystä asioista ole. Monet ajankohtaiset uutiset oli puheessa juuri sillä tasolla, että Iltä-Sanomien juttu oli luettu, mutta ei sitten muuta. (Simo, 24, viimeinen)

En kokenut samaistumisen tunteita, mutta se saattaa johtua siitäkin, että hän (Suursalmi) on mies. Viihdyn kuitenkin hänen seurassaan. Kuuntelun puolivälissä häntä kuvailemaan käyttämäni adjektiivit pätevät edelleen. (Riikka, 23, viimeinen)

Toisen haastatteluryhmän kohdalla angstin kokemus oli huomattavasti vähäisempää, vaikka itse ryhmäkin oli pienempi. Ei ole täysin varmaa, ovatko toisen ryhmän kokemukset täysin vertailukelpoisia ensimmäisen ryhmän kokemuksiin juuri ryhmien suuren kokoeron vuoksi. Vaikuttaisi kuitenkin siltä, että valinnanvaran lisääminen kuunneltavien juontajien suhteen lisää positiivisten kuuntelukokemusten saamista ja vähentää angstin mahdollisuutta. Olisi lisäksi kiinnostavaa tehdä vertailua tästä aiheesta parikymppisten, jo mielipiteensä muodostaneiden kuuntelijoiden ja varhaisteini-iässä olevien ”tuoreiden” kuuntelijoiden välillä. Onko jyrkkä mielipide vain iän tuoma päähänpinttymä vai luonteeseen kuuluva ominaisuus? Voisiko nuoremman kuuntelijan tutustuttaa uuteen juontajaan ilman hylkimisreaktiota?

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tutkimusosan toteutus osoittautui paljon odotettua vaikeammaksi. Tämä johtuu siitä, että harva nuori haluaa sitoutua vaativaan tutkimukseen, joka vie suhteellisen paljon aikaa verrattuna vaikkapa muutaman sivun pituiseen lomakkeeseen. Opinnäytetyötä varten suunniteltu kuuntelujakso käsittää itse kuuntelun lisäksi lomakkeen, kaksi haastattelua sekä kirjallista välipohdintaa. Kuten jo tutkimussuunnitelmaa laadittaessa kävi selväksi, tämänkaltainen opinnäytetyö keskittyy selkeästi haastateltavien suuren määrän sijasta laatuun. Haastateltavien antamat vastaukset olivat hyvin kattavia, henkilökohtaisia ja tutkimuksen kannalta kiinnostavia eli juuri sellaisia joita tutkielmassa lähdettiin hakemaan.

Yksi tutkielman tavoitteista oli päästä todistamaan lähietäisyydeltä parasosiaalisen suhteen syntymistä ja kehittymistä. Todellisuudessa kävi selväksi, että kyseessä on todellakin ihmissuhde, eikä sitä siksi voida ”pakottaa” esiin. Haastateltavien puheiden perusteella he eivät erityisesti kiintyneet kuunneltavaan juontajaan. Myös kuuntelujaksolle varattu aika tarjosi haasteita. Sen sijaan että olisi kyetty tutkimaan kasvavaa suhdetta, haastateltavat tarjosivat hienon mahdollisuuden tutkia tilannetta, jossa radion aktiiviset kuuntelijat pakotetaan tekemään eräänlainen ”syrjähyppy” tutusta radiokanavasta vieraaseen. Muutaman haastateltavan kohdalla pidempi kuuntelujakso olisi saattanut tuoda esiin selkeän rakenteen parasosiaalisen suhteen kehittymisestä. Näille haastateltaville kuuntelujakso oli kokonaisuudessaan miellyttävä ja he kertoivatkin että voisivat kuunnella kanavaa vaikka eivät olisi haastateltavana opinnäytetyössä. Pelkkä juontajasta pitäminen ei kuitenkaan riitä, kun halutaan saada aikaan jonkinlainen kaava tai rakenne parasosiaalisen suhteen synnystä. Uskon, että pidempi kuuntelujakso voisi saada aikaan selkeämmän parasosiaalisen suhteen kaavan, vaikka Isotalus ja Valo (1995, 67) ovat havainneet ettei radion kuuntelun määrä vaikuta parasosiaalisen suhteen vahvuuteen. Kuitenkin ne joilla on jo

olemassa oleva vahva suhde johonkin mediaesiintyjään kuuntelevat radiota enemmän. (emt., 67).

Kun pohdittiin, miksi ensimmäinen kuuntelijaryhmä koki angstia kuuntelua kohtaan esiin nousi kaksi oletettua ongelmaa: liian lyhyt kuuntelulle varattu aika ja oman valinnan puute. Kun toisen ryhmän haastateltavat saivat itse valita kuunneltavan juontajan ja kanavan, he olivat tyytyväisempiä kuuntelujaksoon ja he kokivat sen miellyttävämpänä. Tämän perusteella voidaan päätellä, että valinnanvara vaikuttaa jonkin verran kuuntelukokemukseen. Useimmat angstia kokeneet kuuntelijat kuitenkin kertoivat myös, että ajan puute vaikutti angstin syntymiseen. Haastateltavilla oli siis vaikeuksia sovittaa radion kuuntelu tiettyinä vuorokaudenaikana omien menojensa lomaan. Ne joille aikataulujen sovittaminen oli kaikkein vaikeinta tekivät kolmivuorotyötä. Kolmivuorotyö puolestaan johti usein siihen, että kuuntelija ei aina kyennyt kuuntelemaan radiota päivällä, jolloin suurin osa juontajista on äänessä. Tämän perusteella kuuntelukokemusta ei siis pelasta pelkästään se, että haastateltava saa itse valita itselleen sopivan ajan. Hänen pitää myös konkreettisesti löytää aika jolloin pystyy kuuntelemaan radiota ilman kiireen tunnetta. Tähän puolestaan ei kyetä vaikuttamaan pelkästään tutkimusasetelmaa muuttamalla, mikäli haastateltavien halutaan kuuntelevan suorita lähetyksiä.

Opinnäytetyö antaa vastauksia sellaisiin kysymyksiin, joita ei ole juurikaan viimeaikoina esitetty suomalaisessa mediatutkimuksessa. Mitä enemmän haastateltavat omasta radiosuhteestaan kertoivat, sitä enemmän kävi selväksi, että kuunteluun liittyvä ahdistus ja uuden juontajan hylkiminen olemassa olevan suhteen vuoksi on erittäin kiinnostava parasosiaalisen suhteen ilmiö. Radion kuuntelijat kokevat jopa pettävänsä tuttua juontajaa ja olevansa pahoilla teillä, jos he harhautuvat kuuntelemaan jotain mutta juontajaa kuin sitä, jota he yleensä kuuntelevat. Lisäksi opinnäytetyö vahvisti aiemmissä tutkimuksissa tehtyjä havaintoja, kuten esimerkiksi Isotaluksen ja Valon havainnon kompetenssin merkityksestä kuuntelijalle sekä Hyppösen näkemyksen viihdyttämisestä ja viihtymisestä.

Vastaus tutkimuskysymykseen: ”Millaisena radion kuuntelija näkee parasosiaalisen suhteen?” oli erilainen kuin tutkielman alussa oletettiin. Tekijän tavoitteena oli saada aikaan selkeä kaava parasosiaalisen suhteen synnylle, mutta lopulta saatiin enemmänkin tietoa haastateltavien vanhoista parasosiaalisista suhteista, sekä heidän suhtautumisestaan uuteen juontajaan. Tutkielman haastattelumateriaalin perusteella voidaan sanoa, että parasosiaalinen suhde on merkittävä osa kuuntelijan elämää: juontaja on seuralainen, joka viihdyttää ja kertoo päivän tärkeimmistä puheenaiheista. Kuuntelija ei usein itse tiedosta sitä, kuinka tärkeä suhde hänelle on, mutta on silti tiedostamattaan usein hyvin uskollinen rakastamalleen juontajalle.

Radiojuontajat ja muut sisällöntuottajat voivat saada tästä opinnäytetyöstä työkaluja omien lähetystensä parantamiseen. Kun kauan lähetyksessä olleeseen radio-ohjelmaan tuodaan uusi ääni, hänen ja kuuntelijoiden tutustuttaminen voi olla hankalaa. Haastateltavat myönsivät karsastavansa uusia ääniä ja juontajatyyppejä. Kyseessä voi olla hyvinkin pieni nyanssiero, jonka perusteella kuuntelija saattaa jopa vaihtaa kanavaa, mikäli uusi juontaja ei miellytä. Uuden juontajan tuominen eetteriin pitäisi tehdä niin, että kuuntelijat saavat olla osana juontajan ensiaskeleita. Näin voitaisiin välttyä ensijärkytyksen aiheuttamalta ahdistukselta ja jopa kanavan vaihtamiselta. Uuteen juontajaan ja hänen ääneensä tutustuminen kannattaisi tehdä mieluummin hitaasti ja varmasti kuin yhdellä massiivisella iskulla.

Suomalaiset nuoret aikuiset ovat tämän opinnäytetyön tulosten perusteella kykeneviä hyvinkin sitoutuneeseen parasosiaaliseen suhteeseen. Tästä syystä radiokanavien tulisi ottaa parasosiaalinen suhde huomioon sisällöntuotannossa. Parasosiaalisesta suhteesta voi jopa olla taloudellista hyötyä varsinkin kaupallisille radioille, sillä kuten luvussa 2.2 todettiin, Woodleyn ja Moviuksen tutkimuksessa kävi vahvasti ilmi, että radiojuontajat voivat vaikuttaa kuluttajien ostokäyttäytymiseen. Kyseisessä amerikkalaistutkimuksessa selvisi, että 51,6 prosenttia tutkimukseen vastanneista kokee, että juontaja vaikuttaa heidän mielipiteisiinsä asioista ja 46,8 prosenttia sanoo suoraan, että juontaja vaikuttaa ostopäätöksiin. (Woodley & Movius 2012, 13.) Vaikka amerikkalaisten saamia

tutkimustuloksia ei voida suoraan verrata suomalaisten kuuntelijoiden käyttäytymiseen, saadaan niistä silti varmasti osviittaa siihen, miten paljon valtaa radiolla voi olla. Tämä opinnäytetyö puolestaan osoittaa, että kuuntelijoilla todellakin on suhde radioon ja tämän suhteen vaaliminen tulisi olla yksi radiokanavien pääprioriteetti.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

Puhelinhaastattelut

Ryhmähaastattelu 9.6.2013

Ryhmähaastattelu 30.6.2013

Sähköpostiviestit

Yksilöhaastattelu 29.10.2013

Kirjallisuus

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, P. 1993. Radio suomalaisten arkielämässä. Tutkimusraportti 3/1993. Helsinki: Oy Yleisradio Ab.

Giles, D. C. 2002. Parasocial Interaction: A Review of the Literature and a Model for Future Research. Teoksessa *Mediapsychology* 4. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 279-305.

http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1207/S1532785XMEP0403_04#UjQ_4T9WJkc

Helsingin Sanomat, Maailmantähdet vetoavat Radio Helsingin pelastamisen puolesta. Viitattu 12.8.2013

[htt](#)

[p://www.hs.fi/kulttuuri/Maailmant%C3%A4hdet+vetoavat+Radio+Helsingin+pelastamisen+puolesta/a1374116378219](http://www.hs.fi/kulttuuri/Maailmant%C3%A4hdet+vetoavat+Radio+Helsingin+pelastamisen+puolesta/a1374116378219)

Hirsjärvi, S. ja Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Horton, D. ja Wohl, R. 1956. Mass Communication and Para-Social Interaction - Observations on Intimacy at a Distance. *Psychiatry* Vol. 19 #3. Viitattu 20.11.2013. <http://fandom101.tripod.com/para1.html>

Hyppönen, H. 2005. Kuinka SE tehdään esiintyjänä. Helsinki: Talentum Media Oy. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Isotalus, P. Valo, M. 1995. Televisioystävyyttä ja radorakkautta: Parasosiaalinen suhde suomalaisittain. *Tiedotustutkimus* 3/1995. Tampere: Tiedotusopillinen yhdistys TOY ry.

Kansallinen radiotutkimus. Kanavaosuudet ikäryhmittäin kesäkuu-elokuu, Finnpanel, 2013.

<http://www.finnpanel.fi/tulokset/radio/krt/viimeisin/kanavaosuusikaryhma.html>

Karhu, J. & Mäkilähde, J. 2012. Nextille levelille: Juontajadynamiikkaa lähetysvirtaradiossa. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viestinnän koulutusohjelma.

Kujala, T., Lahti, J. ja Tamminen, H. 1998. Radiotyön perusteet. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Mustonen, A. 2009. Media tunnemyllynä. Teoksessa Kotilainen, S. (toim.) *Suhteissa mediaan*. Jyväskylä: Gummerrus. 133-148.

Mustonen, A. 2001. *Mediapsykologia*. Porvoo: WSOY

Movius, L. ja Woodley, P. 2012. Parasocial Interaction Study Results: Parasocial Interaction between On-air Radio Personalities and Listeners For Katz Radio Group. University of Southern California.

Mäntymäki, E. 2008. Onko yleisöllä mielipidettä? - Diskurssianalyysi on purkanut yleisösubjektin. Teoksessa Keinonen H., Ala-Fossi M. ja Herkman J. (toim.) *Radio- ja televisiotutkimuksen metodologiaa – Näkökulmia sähköisen viestinnän tutkimukseen*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 222-234.

Nieminen, H. ja Pantti M. 2009. Media markkinoilla - Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Helsinki: Loki-Kirjat.

Nikunen, K. 2005. Faniuden aika: Kolme tapausta televisio-ohjelmien faniudesta vuosituhannen taitteen Suomessa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.

Palola, N. 2012. Juontaja vaikutteiden aalloissa – Mitkä asiat muovaavat radiojuontajapersoonan. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu. Viestinnän koulutusohjelma.

Tiihonen, P. 1995. Tutkimussuuntia ja –menetelmiä yleisö- ja vastaanottotutkimuksessa. Teoksessa Sana, E. (toim.) Tieto-opista mediapeliin – Journalismin tutkimuksen näkökulmia. Porvoo – Helsinki – Juva: WSOY, 121-132.

Tolonen, A. 2013. Sormet ristissä Radio Helsingin puolesta. Viitattu 12.8.2013

<http://www.soundi.fi/jutut/kolumnit/sormet-ristissa-radio-helsingin-puolesta>

Tonteri, E. 2006. Kuinka radiopersoonaa rakennetaan? Tapaus YleX aamu. Opinnäytetyö. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Viestinnän koulutusohjelma.

Liitteet

Liite 1

kysymykset

Kysymyksiä 6-12 ei kysytty niiltä haastateltavilta, jotka saivat itse valita kuunneltavan kanavan.

1. Ikä

2. Sukupuoli

- Nainen
- Mies

3. Synnyinkaupunki

4. Korkein suoritettu tutkinto (kerro myös tutkintonimikkeesi, esim. filosofian maisteri)

- peruskoulu
- lukio
- ammattikoulu
- kaksoistutkinto
- ammattikorkeakoulu
- yliopisto

5. Valitse seuraavista vaihtoehdoista yksi, joka kuvaa tämänhetkistä tilannettasi

- opiskelija (kerro myös mikä ala)

- töissä (kerro myös mikä ala)
- työtön
- muu, mikä?

6. Kuunteletko koskaan Radio NRJ:ä?

- kyllä
- en

Mikäli vastasit tähän (kysymys numero kuusi) ”**kyllä**”, ole hyvä ja vastaa kysymyksiin 7-12.

Mikäli vastasit ”**en**”, ole hyvä ja siirry suoraan kysymykseen 13.

Kysymykset 16-19 on tarkoitettu kaikille vastaajille.

Mikäli vastasit kysymykseen kuusi ”kyllä”, ole hyvä ja vastaa kysymyksiin 7-12.

7. Kuinka usein kuuntelet Radio NRJ:ä?

- joka päivä
- 4-5 kertaa viikossa
- 2-3 kertaa viikossa
- kerran viikossa
- satunnaisesti
- en kuuntele

8. Miten kauan olet kuunnellut NRJ:ä?

- muutaman kuukauden
- vajaan vuoden
- muutaman vuoden

- yli viisi vuotta
- muu, mikä?

9. Mihin aikaan päivästä yleensä kuuntelet? (voit valita useamman)

Aamulähetystä (6-10)

Päivällä (10-14)

Iltapäivällä (14-18)

Illalla (18-22)

Yöllä (22-06)

Viikonloppuisin

10. Missä kuuntelet? (voit valita useamman)

- autossa
- kotona
- työpaikalla
- harrastuksissa
- muu, mikä?

11. Mikä on syynä siihen, että haluat kuunnella juuri NRJ:ä? (voit valita useamman)

- juontajat
- musiikki
- muu, mikä?

12. Kuka on suosikkijuontajasi?

Aamupojat – Anssi, Renne ja Elina

Päivä – Mikko Suursalmi

Iltapäivä – Tuija Pehkonen ja Laura Haimila

Perjantai-ilta – Tuottaja Jääskeläisen perjantai

Ilta – Jussi Ridanpää

Viikonloppu – DJ Dosse

Minulla ei ole suosikkia

Mikäli vastasit kysymykseen kuusi ”en”, ole hyvä ja vastaa näihin seuraaviin kysymyksiin.

13. Mitä radiokanavaa/kanavia kuuntelet vähintään kerran viikossa?

14. Kuinka usein yleensä kuuntelet radiota?

- joka päivä
- 4-5 kertaa viikossa
- 2-3 kertaa viikossa
- kerran viikossa
- satunnaisesti
- en kuuntele

15. Kuunteletko tätä/näitä kanavia koska pidät... (voit valita useamman)

- juontajista
- musiikista
- muu, mikä?

Seuraavat kysymykset on tarkoitettu kaikille vastaajille.

16. Koetko tuntevasi kuuntelemasi kanavan tutun juontajan/juontajat suhteellisen hyvin radiossa kuulemiesi juontojen perusteella? (tiedät sisäpiiri-vitsejä, tiedät missä, miten tai kenen kanssa hän asuu, yms.)

17. Samaistutko juontajaan ja hänen kertomiinsa asioihin ja tarinoihin?

18. Onko juontaja sinusta viehättävä? (= koet hänet miellyttäväksi ja kiinnostavaksi)

19. Miksi hän on mielestäsi viehättävä?

Liite 2

Ensimmäisen haastattelun kysymykset

- Millainen mielikuva teillä on NRJ:n Aamupojista tai Tuijasta?
- Miksi juuri tuollainen?
- Mikä saa teidät viihtymään radion äärellä?
- Mikä on parasta niissä juontajissa joista pidätte?
- Mikä puolestaan rasittavinta?

- **Liite 3**

Pohdittavaa kuuntelun ensimmäiselle puoliskolle

Ryhmälle, joka kuunteli Radio NRJ:iä.

- Miltä juontaja/juontajat sinusta näyttävät? Älä etsi heidän kuviaan esim. verkosta, vaan vastaa rehellisesti mielikuviesi mukaan. Mikäli tiedät jo miltä he näyttävät, tähän kysymykseen ei tarvitse vastata.
- Millaisin adjektiivein kuvailisit juontajaa? (ainakin kolme adjektiivia)
- Voisitko kuunnella juontajaa vaikka et olisi osallisena tässä tutkimuksessa? Perustele kantasi.
- Oletko pystynyt samaistumaan juontajan juttuihin?
- Viihdytkö juontajan ”seurassa”? Onko hän viihdyttävä?
- Tuntuuko sinusta, että juontaja on studiossa rento eikä hänen tarvitse yrittää olla hauska ja kiinnostava? Perustele kantasi.
- Onko juontaja sinusta viehättävä? (= koet hänet miellyttäväksi ja kiinnostavaksi)
- Onko jotain asioita jotka ärsyttävät sinua juontajassa? Mitä ne ovat?

Pohdittavaa kuuntelun ensimmäiselle puoliskolle

Ryhmälle, joka sai itse valita kanavan.

- Millä perusteella valitsit juuri kyseisen kanavan ja kyseisen juontajan?

- Miltä juontaja/juontajat sinusta näyttävät? Älä etsi heidän kuviaan esim. verkosta, vaan vastaa rehellisesti mielikuviesi mukaan. Mikäli tiedät jo miltä he näyttävät, tähän kysymykseen ei tarvitse vastata.
- Millaisin adjektiivein kuvailisit juontajaa? (ainakin kolme adjektiivia)
- Voisitko kuunnella juontajaa vaikka et olisi osallisena tässä tutkimuksessa? Perustele kantasi.
- Oletko pystynyt samaistumaan juontajan juttuihin?
- Viihdytkö juontajan ”seurassa”? Onko hän viihdyttävä?
- Tuntuuko sinusta, että juontaja on studiossa rento eikä hänen tarvitse yrittää olla hauska ja kiinnostava? Perustele kantasi.
- Onko juontaja sinusta viehättävä? (= koet hänet miellyttäväksi ja kiinnostavaksi)
- Onko jotain asioita jotka ärsyttävät sinua juontajassa? Mitä ne ovat?

Liite 4

Loppuhaastattelun kysymykset

Ryhmälle, joka kuunteli Radio NRJ:iä.

- Millainen mielikuva teillä on nyt NRJ:n Aamupojista/Tujasta?
- Miksi juuri tuollainen?
- Miten paljon juontajan puhetyyli vaikuttaa radion äärellä viihtymiseen?

- Oletteko tunnistaneeet aihealueita tai juontotyypppejä, joihin teidän on helpompi samaistua?
- Moni tykästy i Aamupoikien Elinaan toden teolla: mikä tekee hänestä niin kiinnostavan tai miellyttävän?
- Ovatko haastattelut tärkeä osa lähetystä? Miksi kyllä/ei?
- Tuijaa kuvailtiin muun muassa seuraavilla adjektiivveilla: Rento, positiivinen, avoin ja äijämäinen. Mistä teille syntyy kuva että hän on avoin ja rento?
- Joillekin tuli Aamupojista epäaito mielikuva. Oletteko samaa mieltä ja mistä tällainen fiilis tulee kun heitä kuuntelee?

Ryhmälle, joka sai itse valita kanavan.

- Millainen mielikuva teillä on nyt juontajasta?
- Miksi juuri tuollainen?
- Miten paljon juontajan puhetyyli vaikuttaa radion äärellä viihtymiseen?
- Millaisiin juontajien asioihin/juttuihin oli helpompaa samaistua? Osaatko antaa esimerkkejä?
- Mikä teki juontajasta viihdyttävän? (=hän saa aikaan tunnereaktion)
- Ovatko haastattelut tärkeä osa lähetystä?
- Miksi kyllä/ei?
- Millaisilla adjektiivveilla kuvailisit juontajaa nyt?

Liite 5

Kirjallisuuskatsaus

Myönnätkö kuuntelevasi?

- Miten parasosiaalinen suhde mediaan vaikuttaa ihmisiin

Parasosiaalista suhdetta voidaan tarkastella ja tutkia samalla tavalla kuin mitä tahansa ihmissuhdetta, sillä monilta osin se saa kuuntelijassa aikaan samankaltaisen reaktion kuin kasvokkain tapahtuva ihmissuhde. Isotaluksen ja Valon mukaan parasosiaalisen suhteen tutkijat eivät ole löytäneet selkeitä tekijöitä, jotka selittäisivät parasosiaalisen suhteen syntyä. Mediaesiintyjään ystävystyminen on tavallista siinä missä muidenkin ihmissuhteiden luominen. (Isotalus & Valo 1995, 65.)

Kun puhutaan ihmisten suhteista erilaisiin medioihin, ei voida täysin sivuuttaa faniuden käsitettä. Faniilla on ihailtavaan kohteeseen vahva tunneside, joka löytyy myös kaikista muista ihmissuhteista. Myös suhde viihdyttävään mediaesiintyjään perustuu tunteeseen (Hyppönen 2005, 17). Osa radiojuontajien kuuntelijoista on epäilemättä tyylipuhtaita faneja, varsinkin nuoria kuuntelijoita kiinnostavalla NRJ:llä. Faniuden ja ”tavallisen” kuuntelun raja saattaa myös joskus olla häilyvä.

Faniutta ei määrittele itse kohde, sillä kohde on pelkkä väline jolla faniutta toteutetaan. Irma Hirsjärvi vertaa fania talonvaltaajaan joka asuttaa haltuun ottamansa tilan ja sisustaa sen makunsa mukaisesti. (Hirsjärvi 2009, 104.) Samalla tavalla kuin idolin ”tila” sisustetaan halutun kaltaiseksi, myös radiojuontajaa kuunteleva ihminen ikään kuin jatkaa juontajan persoonaa ja elämää päässään. Kaarina Nikunen toteaa, että ”Faniuden osoittaminen ja faniksi tunnustautuminen ovat faniuden keskeisiä piirteitä” (Nikunen 2009, 75-76). Harva suomalainen kuitenkaan myöntää ”fanittavansa” jotain juontajaa ja tässä suhteessa ei yleensä voidakaan puhua fani-idoli-suhteesta. Tämä

opinnäytetyö vahvistaa Nikusen näkemyksen: tuttua juontajaa ikävöitiin ja hänen juontotyyliään ja persoonaansa kehuittiin mutta häntä ei missään vaiheessa nostettu idolin asemaan.

Nikula kuitenkin myöntää, että faniuden käytännöt voivat poiketa toisistaan merkittävästi ja sitä markkinoidaan eri ikäryhmille eri tavoin (Nikunen 2009, 75-76). Myös radion kuuntelija ja juontajan välisessä parasosiaalisessa suhteessa voi olla faniuden kaltaisia elementtejä. Nikunen kokee, että media voi olla merkittävä tekijä uusien sosiaalisten suhteiden luomisessa (Nikunen 2009, 75). Ovat nämä suhteet sitten fanien välisiä tai parasosiaalisia, ne ovat silti asianosaisille yhtä merkittäviä. Fanittaessaan jotakuta ihminen selvittää usein mitä erikoisimpia asioita idolin elämästä ja tavoista. Myös parasosiaalisessa suhteessa kuuntelija tuntee juontajan persoonallisuuden piirteitä ja yksityiskohtia hänen elämästään (Isotalus ja Valo 1995, 64).

Median on hyvin hankala vaikuttaa yleisöönsä ilman samaistumiskokemusta. Samaistumiseen voi kuitenkin vaikuttaa myös muiden ihmisten mielipiteet. Muiden kommentointi, nauru, kyseenalaistaminen ja ironisointi etäännyttävät kuuntelijan tunteita ja vaikuttavat tulkintaan. Joskus tulkinta voi muuttua kokonaan päinvastaiseksi kuin jos kuuntelutilanne olisi tapahtunut yksin kotona. (Mustonen 2009, 135.) Mediasuhteessa tunne on tärkeää: se saa ihmisen palaamaan saman tuotteen pariin uudelleen ja se ruokkii parasosiaalisen suhteen kasvua (Mustonen 2009, 133). Siksi tunteet ja niiden vaikutukset ihmisissä ovat ensisijaisen tärkeä ja huomionarvoinen seikka. Tämän työn tutkimusosassa eräs haastateltava kertoi koskettavan tarinan eräästä kokemastaan jouluaatosta, jolloin sähköt menivät poikki ja seurana oli vain radio. Tyttö kuunteli samaa kanavaa koko päivän, aamusta iltaan. Hän kiintyi juontajiin ja koko kanavaan tämän yhden päivän aikana niin syvästi, että kahdeksan vuotta myöhemmin hän kuuntele edelleen samaa kanavaa. Hän on myös äärimmäisen uskollinen kyseiselle kanavalle.

Media vaikuttaa mielialoihin ja toisinaan eri viestimiä käytetään myös eräänlaisina mielialalääkkeinä. Mieliala vaikuttaa muun muassa havaintoihin,

ajatteluun, arvoihin ja päätöksentekoon. (Mustonen 2009, 134-135.) Medialla on siis huomattava ote ihmisen elämästä tämän tunne-elämän kautta.

Piilokuuntelua

Kansallisen radiotutkimuksen mukaan suomalainen kuunteli vuoden 2012 marraskuussa radiota noin kolme tuntia ja 24 minuuttia vuorokaudessa. Samana vuonna suomalaiset katsoivat TV:tä keskimäärin kolme tuntia ja 23 minuuttia vuorokaudessa. (Finnpanel, tilastot vuodelta 2012.) Näistä luvuista huolimatta suomalaiset eivät suostu myöntämään avoimesti suhdettaan radioon. Radio toimii taustamattona muille touhuille ja sen vuoksi on helppo unohtaa kuuntelevansa. TV puolestaan vaatii yleensä katsojansa kaiken huomion tai vähintään jatkuvaa vilkuilua vastaanottimen suuntaan. Suomalaiset eivät tunnu ymmärtävän sitä, kuinka paljon he todellisuudessa kuuntelevat radiota. He saattavat vähätellä radion äärellä kulunutta aikaa, mikä saattaa osaltaan johtua juuri tästä ”toisella korvalla” kuuntelemisesta. (Alasuutari 1993, 1-3.)

Radiolle on annettu hyvin tärkeä tehtävä: olla juttukaverina, ystävän ja seuralaisen korvike. Ystävänä radio on kuitenkin hyvin neutraali, sillä toisin kuin televisio, radion kuuntelu ei ole juuri missään määrin moraalisesti ladattu puheenaihe. (Alasuutari 1993, 6-7, 42.) Satunnaisen poikkeuksen tarjoavat ne tilanteet, joissa radion kuuntelu – tai se puute – nousee keskustelun aiheeksi kun jotakin kanavaa ollaan lakkauttamassa. Tuoreena esimerkkinä Radio Helsingin lakkautuspäätös, joka on saanut useat media-alan ihmiset sekä monet musiikkialan suurnimet puolustamaan kyseistä kanavaa. (Helsingin Sanomat, Arttu Tolonen 2013.)

Suomalaisten on helppo vähätellä radion kuunteluaan myös siksi, että sen kuuntelu on hyvin yksilöllistä ja yksityistä. Radio ei kokoa perheitä yhteen, eikä kanavan valitsija ole siksi tilivelvollinen muille siitä, miksi valitsi juuri kyseisen kanavan. (Alasuutari 1993, 70.) Tämän vuoksi esimerkiksi tutkimushaastatteluja tehdessä on hyvin vaikea saada haastateltavia avautumaan heidän omista radiotottumuksistaan. Tätä opinnäytetyön haastatteluissa havaittiin, että

haastateltavat eivät olleet ehkä koskaan kertoneet kenellekään miksi pitävät kuuntelemastaan juontajasta. Toisin kuin tv-ohjelmien kohdalla, sillä on hyvin tavallista jakaa mielipiteitä sarjoista ja niiden juonenkäänteistä.

Alasuutari esittää mahdollisen syyn radion huomaamattomuudelle:

--- yksi syy radion ongelmattomuudelle voisi olla se, että radio on televisiota enemmän tiedonvälitystä palveleva media.

Toisaalta musiikkikappaleethan ovat kuin omia pieniä fiktiivisiä tarinoita. (Alasuutari 1993, 70.) Kappaleet ovat kuin kolmen minuutin saippuaopperoita. Erona tv:n katseluun on kuitenkin se, että kuuntelija ei valitse itse radiossa soitettavia kappaleita, ainoastaan kanavan. Tästä seuraa se, ettei kanavan musiikista voida suoraan vetää johtopäät kuuntelijan omasta mausta ja tämän vuoksi radiokanava valintaa ei myöskään tarvitse selitellä samalla tavalla kuin jonkin tv-ohjelman valintaa. Vaikkakin hittiradioformaatin mukaisen kanavan kuuntelu muistuttaa kovasti itse valitun musiikin kuuntelua ja on siksi eräänlainen identiteetin ilmaus. (Alasuutari 1993, 70, 74.)

Persoonallinen kuuntelija

Mediapsykologian tavoite on lisätä ymmärrystä niistä psykologisista vaikutusmekanismeista, jotka saavat aikaan ihmisen ja median vuorovaikutuksen. Mediapsykologiaa kiinnostaa myös tunteiden ja tiedostamattomien prosessien osuus mediasuhteessa. (Mustonen 2001, 9.) Tämä on kaikin tavoin juuri sitä, mikä toimii myös tämän opinnäytetyön kipinä. Tunteet ja tiedostamattomat psykologiset prosessit sekä niiden ymmärtäminen on ehdottoman tärkeää kun halutaan päästä selvyteen siitä, mikä saa kuuntelijan ”koukuttumaan” tietyn kanavan ja juontajan äärelle.

Mustosen mukaan mediaa voidaan tulkita ainakin neljästä näkökulmasta. Lajityypin mukaan, näkökulman mukaan ja psykologisen realismin eli käytännössä samaistumiskokemuksen mukaan sekä siten, että se on ikkuna todellisuuteen. (Mustonen 2001, 60-62.) Tähän opinnäytetyöhön haastatellut henkilöt kokevat mediaa myös osittain näiden seikkojen kautta, vaikka eivät

edes tiedosta sitä. He eivät juuri arvosta fiktiota radiossa, vaan kokevat yleensä kaikenlaisen käsikirjoittamisen epäaitona ja epämiellyttävänä.

Jokainen ihminen kuitenkin kokee maailman ja luonnollisesti myös median eri tavalla. Muun muassa elämäkokemukset, ajattelun rakenne, sosiaaliset ryhmänjäsenyydet, persoonallisuus ja identiteetti saavat aikaan sen, että sama esitys nähdään ja koetaan täysin eri tavalla yleisön jäsenestä riippuen. (Mustonen 2001, 59.) Kaiken muun lisäksi, samaistumiseen ja ”radiatorakkauteen” vaaditaan myös juuri oikea hetki. Eri päivinä erilaisissa tunnelmissa sama ihminen saattaa reagoida samaankin kerrontaan eri tavoin (Mustonen 2001, 60). Ihmisten tapa käyttää mediatuotteita eräänlaisina mielialalääkkeinä vaikuttaa siihen, millaisella esityksellä he itseään ”lääkittävät” minäkin päivänä.

Median vaikutukset ihmisiin riippuvat siis täysin siitä, mitä he ovat elämänsä aikana nähneet ja kokeneet, millainen temperamentti heillä on ihmisinä ja millaisten ihmisten ja ryhmien seurassa he viettävät aikansa. Tämä johtaa siihen, että parasosiaalisen suhteen syntyä on hyvin vaikea ennakoida. Vaikka tekijä olisi taitava ja noudattaa kaikkia hyvään juontamiseen liitettäviä sääntöjä, hän ei mitenkään pysty viihdyttämään henkilöä, jonka persoonaan ja ajatusmaailmaan juontaja ei istu.

Nämä kaikki tekijät vaikuttavat siihen, millaisiin tyyppeihin ihminen pystyy samaistumaan. Samaistuminen puolestaan on tärkeimpiä tekijöitä mediakokemuksessa ja –vaikutuksessa (Mustonen 2001, 59). Mustonen käyttää mediasisältöjen tunnereaktioista puhuessaan myös termiä aktivaatio, jolla hän tarkoittaa tiettyä fysiologista tilaa tai voimaa joka aktivoi käyttäytymistä. Aktivaation hän jakaa edelleen kahteen: havaintoihin valmistavaan aktivaatioon joka herkistää huomiokykyä tiettyyn suuntaan sekä jo syntyneisiin tunnereaktioihin liittyvään aktivaatioon. Aktivaatio selittää jokseenkin sitä, miten media kykenee toimimaan mielialalääkkeenä. (Mustonen 2001, 69.) Mielialan säätelyssä on kyse siitä että ihminen haluaa hallita omia fyysisiä reaktioitaan. Aktivaation kautta kuuntelija voi kiihdyttää esimerkiksi surullista

mielialaansa tai vahvistamaan tunteita, joita jokin musiikkikappale hänessä herättää.

Tämän opinnäytetyön haastatteluissa kävin hyvin selväksi, että haastateltavat odottavat juontajilta paitsi viihdyttävää sisältöä, myös todellista älyllistä stimulaatiota. Vaadimme myös viiheeltä ajatuksia herättäviä näkökulmia (Mustonen 2001, 78). Radio, kuten muutkin mediat, kykenee tarjoamaan yleisölleen myös eskapistisia kokemuksia. Esimerkiksi juontajaan samaistuminen voi etäännyttää ihmisen omista murheistaan ja näin rentouttaa kuuntelijaa. (Mustonen 2001, 77.) Parasosiaalisen suhteen vaikutukset voivat siis ulottua parhaimmillaan jopa elämän kriisikohdista selviämiseen.

Viisi ulottuvuutta

Isotalus ja Valo ovat oman tutkimuksensa perusteella määritelleet suomalaisten parasosiaaliselle suhteelle viisi ulottuvuutta: kuviteltu ystävyys, seuraan hakeutuminen, empatia, suhteen todellisuus ja kompetenssi. (Isotalus & Valo 1995, 66-67.) Parasosiaalisessa suhteessa samaistuminen on suhteen elinehto. Isotaluksen ja Valon mukaan esiintyjä voidaan nähdä samanlaisena kuin henkilö itse ja hänen ystäväpiirinsä jolloin syntyy ajatus ystävydestä. (Emt. 1995, 66-67.) Tämä kaikki tapahtuu kuitenkin vain kuuntelijan pään sisällä, osapuolten ei tarvitse koskaan edes tavata toisiaan. Kuuntelija saattaa ajatella, että mikäli hän ja esiintyjä tapaisivat, he voisivat olla oikeasti ystäviä. lisäksi parasosiaalisessa suhteessa on tavallista, että kuuntelija kuvittelee ymmärtävänsä mitä esiintyjä ajattelee. (Isotalus & Valo 1995, 67.)

Seuraan hakeutumisen ulottuvuudessa on kyse siitä, että kyseistä esiintyjää odotetaan, häntä seuratessa aika kuluu nopeasti, eikä ohjelman haluttaisi loppuvan. (Isotalus & Valo 1995, 67.) Vastaava tilanne voi syntyä vai aidon kiinnostuksen myötä. Tämän opinnäytetyön kuuntelujaksojen aikana yksi vaikeimmista tehtävistä oli esiintyjän seuraan hakeutumisen simulointi. Toisaalta oli tehtävä opinnäytetyötä jolla on tietty päämäärä ja aikaraja ja toisaalta pitäisi antaa ihmisten löytää itselleen sopiva kanava jota he voisivat kuunnella vapaasti milloin tahansa ja kuinka kauan he haluavat.

Kun kuuntelija on tutustunut juontajaan ja tämän työskentelytapoihin, hän alkaa hahmottaa millaiset asiat kuuluvat juontajan ohjelmaan ja mitkä ovat selkeitä virheitä. Virheen tai kimmelluksen sattuessa parasosiaalisen suhteen luonut kuuntelija kokee empatiaa juontaja kohtaan (Isotalus & Valo 1995, 67). Onhan tämä ”mokannut” julkisesti kansallisessa radiossa. Toisinaan empatian tunteet eivät edes edellytä parasosiaalista suhdetta. Opinnäytetyön tekijä on itsekin kokenut vahvaa myötähäpeää ja sääliä, kun eräänä iltapäivänä erään ennestään tuntemattoman YleX:n iltapäiväjuontajan tehdessä ohjelmaa studion koneet kaatuivat. Nuori nainen oli yksin vieraassa studiossa ilman apuvoimia kykenemättä edes soittamaan cd:tä, sillä edes cd-soitin ei pelannut. Kun juontaja kohtaa vastaavanlaiset tilanteet viileän rauhallisesti eikä menetä kasvojaan, hänen kompetenssinsa ja pidettävyytensä kuuntelijoiden silmissä voi vain kasvaa. Kun juontaja käy kuuntelijan mielessä muulloinkin kuin tämän ohjelmaa kuunnellessa, voidaan jo puhua hyvin todellisesta suhteesta (Isotalus & Valo 1995, 67). Tällaisessa tapauksessa suhde muistuttaa myös hyvin paljon kasvokkain kasvanutta ihmissuhdetta. Jokin tilanne saattaa tuoda kuuntelijan mieleen suosikkijuontajan kertoman vitsin tai kertomuksen ja näin juontaja on kuuntelijan mukana myös radioaaltojen ulkopuolella.

Isotalus ja Valo toteuttivat vuonna 1995 tutkimuksen, jossa selvitettiin yli 400 suomalaisen suhteita radio- ja tv-esiintyjiin. Tutkimuksessa nousi esiin muun muassa kompetenssin merkitys kuuntelijalle. Esiintyjän kompetenssissa on kyse siitä, miten ammattitaitoisena ja fiksunäköisenä juontajaa pidetään. Tämä eroaa selvästi muista Isotaluksen ja Valon määrittelemistä ulottuvuuksista. (Isotalus & Valo 1995, 67.) Kysymys kompetenssista nousi puheenaiheeksi myös tämän opinnäytetyön tutkimusosan ryhmähaastattelussa. Haastateltavat odottavat radiojuontajalta tietyn tason yleissivistystä. Laaja käsitys esimerkiksi syy-seuraus-suhteista, historiasta ja politiikasta on hyvän juontajan tuntomerkki.

Kirjallisuuskatsauksen lähteet

Alasuutari, P. 1993. Radio suomalaisten arkielämässä. Tutkimusraportti 3/1993. Helsinki: Oy. Yleisradio Ab.

Hirsijärvi, I. 2009. Kuka fanittaa kouluampujaa? Koulusurmien tarkastelua fanikulttuurin kautta. Teoksessa Kotilainen, S. (toim.) Suhteissa mediaan. Jyväskylä: Gummerrus. 95-114.

Helsingin Sanomat, Maailmantähdet vetoavat Radio Helsingin pelastamisen puolesta. Viitattu 12.8.2013

<http://www.hs.fi/kulttuuri/Maailmant%C3%A4hdet+vetoavat+Radio+Helsingin+pelastamisen+puolesta/a1374116378219>

Hyppönen, H. 2005. Kuinka SE tehdään esiintyjänä. Helsinki: Talentum Media Oy. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Isotalus, P., Valo, M. 1995 Televisioystävyyttä ja radorakkautta: Parasosiaalinen suhde suomalaisittain. Tiedotustutkimus 3/1995. Tampere: Tiedotusopillinen yhdistys TOY ry.

Kansallinen radiotutkimus, Finnpanel, 2012

<http://www.finnpanel.fi/tulokset/radio/krtkk/keskimmin.html>

Mustonen, A. 2009. Media tunnemyllynä. Teoksessa Kotilainen, S. (toim.) Suhteissa mediaan. Jyväskylä: Gummerrus.

Mustonen, A. 2001. Mediapsykologia. Porvoo: WSOY

Nikunen, K. 2009. Fanisuhde: Yhteisöjä ja yhteisiä puheenaiheita. Teoksessa Kotilainen, S. (toim.) Suhteissa mediaan. Jyväskylä: Gummerrus.

Tolonen, A. 2013, Sormet ristissä Radio Helsingin puolesta. Viitattu 12.8.2013

<http://www.soundi.fi/jutut/kolumnit/sormet-ristissa-radio-helsingin-puolesta>